

» I K A R U S «

Zgodba o poletu

Rok Sanda

28. marec 2015

Copyright © 2015 Rok Sanda

Rok Sanda
Mali Kamen 29A
8281 Senovo
Slovenia
+386 40 642 040
rosa835@gmail.com

Jasmini, staršema

in vsem, ki bi radi leteli
pa jim svet ne da.

Avtor besedila:

Rok Sanda

Prevodi:

Melanie Žajber, Robert Juretič, Živa Pišot, Elena Humar, Iris
Jeler, Tilen Abram

Zgodovinski pregled:

Jan Cerle, Goran Miljanović

LIKI

Metod	goriški strojevodja, Slovenec
Cosimo	goriški železničar, Furlan
Adriana	tržaška deklina, Italijanka
Herr Richter	goriški politik, nemški Slovenec
Signor Calabro	goriški politik, Italijan
Zora	goriška gospodinja, Slovenka
Carlo	goriški fant, slovensko-furlanska družina
Slavko	goriški fant, slovensko-italijanska družina

KRAJ IN ČAS

Avtro-Ogrsko mesto Görz, lokalnim ljudem znano bolje kot Gorica, Gorizia ali Guriza, glede na etnično pripadnost domačina. En prizor se odvija v okoliških hribih.

Od atentata Franca Ferdinanda do vzpona fašizma.

JEZIKI

Predstava je večinoma v slovenščini. Izjeme so posamezni vzkliki v nemščini, italijanščini in furlanščini¹.

Zaželjeno je, da goričani govorijo goriški dialekt.

PRAIZVEDBA

Produksijska hiša: Little Rooster Productions

Premiera: Vrtojba, 2015

Režiser: Rok Sanda

Producent: David Radej

Asistentka režije: Ria Sanda

Scenografija: Katja Martinčič, Primož Pavšič, Rok Sanda

Kostumografija: Radica Šoln

Vodja tehnike: Klemen Štih

Tehnična ekipa: Benjamin Abram, Simona Levičar, Mateja Gačnik

Metod Ziegler: Martin Valič

Adriana Marino: Barbra Petarka

Cosimo Monti: Goran Miljanović

Herr Richter: Sandi Lopatec

Zora Monti: Maja Pinterič

Carlo Monti: Jure Zupan

Slavko Opeka: Jure Zupan

Signor Calabro: Tilen Abram

---

¹ Pozornost naj igralec posveča liku Cosima, ki glede na trenutno situacijo menja med italijanščino in furlanščino.

SEZNAM PRIZOROV:

1. DEJANJE: ZLATA JUTRA

- 1.1 SKRIVNOSTI IN JAVNI RAZGLASI
- 1.2 SKRITO SPOROČILO
- 1.3 ZA AVSTRIJSKO KRONO
- 1.4 PREŠUŠTVOVANJE
- 1.5 ZA SLOVENSKO STVAR

2. DEJANJE: KRVAVI VEČERI

- 2.1 BEGUNCI IN PANKRT
- 2.2 STANJE NA FRONTI
- 2.3 AVSTRIJSKA GORICA
- 2.4 NAPAD NA GORICO
- 2.5 NAJPREJ MORAJO ZBEŽATI
- 2.6 KDAJ SE BOMO NEHALI STRELJATI

3. DEJANJE: TEMNE NOČI

- 3.1 FAŠIZEM NA VZPONU
- 3.2 SLOVENSKI IN ITALIJANSKI SINOVI
- 3.3 NIKAKOR NI MANJŠI TVOJ DRZNI POLET

1. DEJANJE: ZLATA JUTRA

1.1 SKRIVNOSTI IN JAVNI RAZGLASI

Zgodaj zjutraj je. Sredi zaprašene mehanične delavnice polne orodja in odpadlega materiala stoji mehanska struktura, ki rahlo spominja na avtomobil. Soba je skoraj v temi, na stenah gorijo petrolejke. Zadnja stena ima na sredini ogromna dvizna garažna vrata iz kovinskih rolet. Skozi špranje se vidi, da je zunaj že vzšlo sonce. METOD, mlad moški, oblečen v delavski kombinezon, umazan od strojnega olja, leži pod mehansko strukturo. Garažna vrata se nenadoma dvignejo. Skozi posije jutranja svetloba, ki zaslepi prostor. Vrata je dvignila ZORA, mlada ženska, privlačna, oblečena v dolgo krilo s predpasnikom. V eni roki drži skodelico kave. Ozira se po prostoru, a ne vidi METODA pod mehansko napravo, zato nese kavo do delovne mize v kotu. METOD jo medtem zagleda in ko gre z nogami čisto mimo, jo zagrabi za nogo in poljubi. ZORA se ustraši, skodelica kave pade po tleh in kava se polije.

ZORA   Aaa! Ma kaj se ti je zmešalo?
 METOD   (jo zagrabi še za drugo nogo in obe objame)
                   Ko sem te prvič videl.
 ZORA   Poglej, kaj si naredil!
                   (se izmuzne iz njegovega primeža. Iz žepa
                   predpasnika povleče kuhinjsko krpo)
                   Vse se je polilo!
 METOD   (počasi zleze izpod naprave in se vstane)
                   Pusti tisto, pridi raje k meni.
                   (jo zagrabi in stisne k sebi)
                   Ooo, Zorica moja, kaj bežiš stran od mene, ko pa veš
                   da tako lepo pašeš name.
 ZORA   (ga odrine)
                   Daj no, naju bo še kdo videl.
 METOD   (se ne da in jo stisne nazaj k sebi)
                   Kdo naju bo videl. Sama sva...
 ZORA   (se še vedno izmika)
                   Pa ne takole, sredi dneva. Misliš, da sem kurba?
 METOD   O Zorica, če bi imel milijon kron, jih ne bi imel
                   zadosti, da bi tebe kupil.
 ZORA   (ji ugaja, a se še vedno skuša izvleči)
                   Daj no, pusti me, da pobrišem.
 METOD   En poljub.
 ZORA   Barantal bi z mano?
 METOD   Da me vsaj nekaj greje, ko tebe ni ob meni.
 ZORA   (skoraj ljubosumno)
                   Še malo prej pa ni nič zgledalo, da me pogrešaš, ko
                   si pod tem stvorom ždel.
                   (pokaže na napravo)
 METOD   Samo to me zamoti.
 ZORA   (se izmika, čedalje bolj)
                   Daj, pusti me, če ti rečem.

METHOD Dobro veš, kaj rabim.
 (ZORA ga nekaj časa gleda, nato ga na hitro poljubi na ustnice, preden uspe METHOD reagirati pa se že izvleče iz objema in umakne izven dosega rok)

ZORA Tako, zaenkrat imaš zadosti.
 METHOD (se dotakne svojih ustnic)
 Od tvojih poljubov bi lahko človek še živel.

ZORA Lažje od tega, kot pa od teh neumnosti.
 (pokaže na napravo)
 Namesto, da bi bil realist pa nekaj sanjariš cele dneve.
 (ZORA se spravi na vse štiri in briše kavin madež, METHOD si jo pa ogleduje)

METHOD Ko te takole gledam, me spomniš zakaj sploh gradim to zadevo.
 ZORA (pospravi krpo in se vstane)
 Zakaj. Ker rad zapravljáš čas! Ker ti gredo samo neumnosti po glavi.

METHOD Ti mi greš po glavi.
 ZORA Metod, dobro veš, da to ni pametno. Saj ne rečem, tako, ponoči kdaj. Ampak ne pa tu, na prostem.

METHOD (se ji približa)
 Zate ga gradim Zora, zate!
 ZORA (se ujezi)
 Saj me sploh ne poslušáš!

METHOD (nadaljuje sanjarjenje)
 Za naju! In ko bo zgrajen, bova skočila not (skoči)
 in si nadela očala
 (si nadane navidezna očala)
 sprostila zavore
 (spusti navidezne zavore)
 in pognala napravo s polno paro--

ZORA (posmehljivo)
 A na paro gre?

METHOD (se zasmije)
 Kakšno paro neki! Zdaj smo v novem veku! Nafta, olje, plin! In ko bova v zraku, bodo strele tolkle v najin rep in naju bo kar elektrika poganjala naprej.

ZORA Takšnega sanjača pa še ne. Da naju bodo strele gnale v zrak. Strele tolčejo dol, ne gor!

METHOD (rahlo v zadregi, a hitro nadaljuje)
 No, ne vem še točno na kaj bo šel. Ma šel pa bo Zora. Boš videla, da bo šel. In potem bova letela nad oblaki...
 (jo zapelje do vhoda v delavnico, da ju jutranja zarja obarva v zlato svetlobo)
 ...samo jaz in ti. In zemlja bo spodaj kot mala nepomembna kepa volne... In bova zagrabila njeno nit in jo vlekla visoko, visoko, naravnost proti soncu.

ZORA (gleda v nebo)

Jaz in ti?

METOD Samo jaz, ti in vroče primorsko sonce, vse čje do Amerike.
(jo objame, nato pa poljubi. Tokrat je poljub strasti, ki si ga oba delita. V daljavi slišimo COSIMA, ki si poje staro furlansko pesem)

COSIMO Pelegrine de ultime uere, Mari sante dal nestri Soldât...
(ZORA naenkrat trzne in odrine METODA)

ZORA Hitro! Cosimo gre!

METOD (panično)
Pojdi črez prehod, da te ne bo srečal!

COSIMO (že bliže)
Che bessole tu jentri la sere a preà sot i pins dal Segrât...
(METOD se hitro zvleče pod napravo in nadaljuje delo. Ko se COSIMO prikaže na oboku garažnih vrat, se ustavi, ožarjen v jutranji zarji, nato pa stopi noter z odločnim korakom - mlad moški, ravno tako v delavskem kombinezonu - in stopi poleg ležečega METODA. Ta se ne odzove, zato ga COSIMO nežno sune med rebra)

COSIMO Alora... a vas tu?²
(METOD se ne odziva)
Ke se favšiš tu?³
(METOD še vedno ne reagira, zato ga COSIMO še enkrat brcne med rebra, malo močneje)

METOD Še enkrat me brcni, če si upaš.

COSIMO (nekaj časa čaka v tišini, nakar vzkipi)
Porcamadonna, Metod il treno no spiete.⁴

METOD (mirno, a glasno izpod mašine)
Niti včeraj ni čakal, pa sva ga vseeno še prav čas ujela in zamenjala tire, a nisva?

COSIMO (se preda)
Si.

METOD Potem me pa ne priganjaj. A ne vidiš, da sem zaposlen?

COSIMO Se piardiš tu timp.⁵

METOD (zleze izpod mašine, pobira orodje)
A lahko prosim govoriš po slovensko z mano?

COSIMO Teško znam.

METOD Saj si me sam prosil, da ti pomagam. Ali bosta pa z ženo še naprej samo
(z rokami oponaša prehranjevanje)
jeeeeedel
(oponaša pitje)
piiiiiil
(oponaša spolni akt)
kaaaavsal.

² Alora... A greš?

³ Kaj se obiraš?

⁴ Porcamadonna, Metod, vlak ne bo čakal.

⁵ Z zapravljanjem časa.

COSIMO (resno)
 A tu finiti?⁶

METOD (se vstane in stopi poleg COSIMA)
 Ti bom jaz dal a tu finiti prokleti Lah nepodučeni.

COSIMO Furlan, no talian!⁷

METOD Po slovensko mi povej!
 (COSIMO ga gleda, nič ne reče)
 Ponavljaaj za mano!
 (dvigne prst v zrak, kot dirigent)

A!
 (COSIMO ga gleda, ne ponovi, zato METHOD še enkrat, glasneje)

AAAA!

COSIMO (naveličano)
 A.

METOD (požuga s prstom v pozor)
 Siiii?

COSIMO Si.

METOD (zavije s prstom, kot da je dirigent)
 Končal?

COSIMO Kondžal.

METOD Tako ja. In ne, nisem še končal. Ne z lekcijami, ne z Ikarusom.
 (se uleže nazaj pod napravo in stika po njenem drobovju)

A ni čudovita ta naša slovenščina? Kako se pretaka iz enega koticčka ust v drugega, kakor dober teran, dokler ne zazveni v vsej svoji veličini.

COSIMO Slovenščina ropoče. Kot mašina ropoče. Si ma il furlan. Chiste le biele melodike!⁸

METOD Po slovensko!

COSIMO (COSIMO išče besede, METHOD zleze izpod naprave)
 Furlanska jezika. Ona je lepa. Melo... Me-lo-di--

METOD Melodramatična melona. Od zunaj trda od znotraj pej mehka in lepljiva. Imam pa že raje *nemško* strukturo, ki deluje kot dobro naoljen stroj. Vsak delček celote služi svojemu namenu in vse teče, kot bi se zobniki pomikali naprej v nekem utečenem, strogem ritmu.
 (se vstane in si briše roke v umazano krpo)

Wie die Räder im Uhrwerk, Cosimo. Wie das Uhrwerk!⁹

COSIMO Vlak je tudi uhrwerk¹⁰ točen.

METOD (se rahlo ujezi)
 Povej mi raje, če si mi priskrbel tisto platno.
 (skozi vrata pridrvi mali fant, CARLO, bos, v pošvedranih kratkih hlačah in raztrgani srajci, s preveliko platneno kapo. V roki drži zmečkan časopis. Spregleda COSIMA, teče k METHODU)

⁶ Si končal?

⁷ Furlan, ne Italijan!

⁸ Ampak furlanščina. Ta je pa lepa in melodična.

⁹ Kot kolesje ure, Cosimo. Kot kolesje!

¹⁰ Kolesje

CARLO Signor Metod, signor Metod. Vojska bo!
 METHOD (obrne malega proti COSIMU)
 A se takole teče mimo tvojega očeta? Kot da ti ne daje on hrane v usta?
 COSIMO (COSIMO rahlo udari CARLOTA okoli ušesa, da mu kapa pade na tla)
 Porcamadonna, semut ti compartuis tu?¹¹
 CARLO (užaljen pobere kapo s tal in bolj sebi kot svetu nadaljuje)
 V časopisu piše, da bo vojska.
 (pokaže zmečkan časopis. COSIMO ga pograbi in začne brati. Nekaj časa bulji v papir, nato mu ga METHOD izvleče iz rok)
 METHOD Daj meni. Jaz znam bolje germansko kot ti.
 (nekaj časa bere časopis. Samo vsake toliko se sliši kak stavek)
 ...un glaubliche Empörung¹²... Fehlgeschlagener Bombenanschlag... Terrorgruppe die schwarze Hand... Franz Ferdinand hat den Anschlag.
 (se dvigne iz časopisa in pojasni)
 ...Franc Ferdinand... V bosni so ga napadli. Auf dem Wege zum Hotel...¹³
 CARLO (COSIMU)
 Ko so šli v hotel...
 METHOD Gavriilo Princip zog eine Pistole...¹⁴
 (se sesede)
 ...Kopfschuss¹⁵...
 COSIMO (CARLOTU)
 Se dizie?¹⁶
 CARLO Ein Schuss.¹⁷
 COSIMO Non capiši...¹⁸
 CARLO (pokaže s prstom na glavi)
 En šus. V glavo.
 METHOD (v šoku)
 Piše, da je enega dobil on. V vrat. Drugega pa nadvojvodinja.
 CARLO Zakaj gospod Metod? Zakaj?
 METHOD Prekleta balkanska sodrga. Piše, da so bili srbski teroristi.
 (v delavnico priteče ZORA. Panično steče do METODA, tudi ona spregleda COSIMA)
 ZORA Metod, a si slišal kaj se je zgodilo? Kaj bo zdaj? A bo vojna?
 METHOD (obrne ZORO proti COSIMU)
 Ne boj se Zora. Tvoj mož te bo branil pred norimi Balkanci in Turki do zadnjega diha, a ne Cosimo?
 COSIMO Io sarai il tuo kanonfuter!¹⁹

¹¹ Porcamadonna, kako se pa to obnašaš?

¹² neverjetno ogorčenje... neuspeli bombni napad... teroristična skupina Črna roka... Franc Ferdinand se je ustavil...

¹³ Na poti v hotel...

¹⁴ Gavriilo Princip je povlekel pištolo...

¹⁵ strel v glavo

¹⁶ Kaj pravi?

¹⁷ En strel.

¹⁸ Ne razujem...

ZORA Kaj boš ti? Kaj boš ti, ko pa ne znaš ne slovensko ne germansko. A me boš ti branil, ko bodo tvoji lastni ljudje prišli in pograbili to zemljo?

COSIMO Moja ljudje so Avstrija e Ungarija! Moja ljudje so Franz Jozef e Franz Ferdinand! Moja ljudje so naša Gurize!

ZORA Naša? Čigava?

COSIMO (se ustraši)
Naša.

ZORA Furlanska? Italijanska??

COSIMO Od tutti naša. Od slovenska, od avstrijska, ... Ma anke par furlan. Anke.²⁰

ZORA In ko bodo prišli Italijani in ti bodo rekli, da je ta zemlja njihova? Kaj boš pa takrat rekel?

COSIMO (pogleda proti METODU za pomoč)
Allora... Italija è una zaveznik.

METOD (vskoči)
Takrat bo pa rekel: Io sono un Italiano *austriaco*!²¹
In bo pokazal na svojega sina
(dvigne CARLOTA v zrak)
in vzkliknil pred vsemi, da je njegov sin Karl Goriški, lahovsko-slovanske krvi, a polnokrvni podanik našega veličastnega cesarja Franca Jožija.
(odloži CARLOTA na tla in poklekne pred njim)
Blagoslovite me vaše visočanstvo, Karl Goriški.

CARLO (svečano položi roko na glavo klečečega METODA)
Salve stupidut²².

ZORA (CARLOTU)
Stupidut?
(COSIMU)
A boš dovolil, da tvoj sin tako govori z gospodom Methodom?

COSIMO (se zareži)
Alore, poglej njega. Sloven stupid.²³

ZORA (pograbi CARLOTA)
Pridi z mano! Če te ne bo ta Lah, te bom pa jaz.
(zvleče CARLOTA ven. Mali se dere, dokler nista predaleč, da bi ju slišali)

METOD (kriči za njo)
Zora! Pusti ga, saj smo se samo malo hecali!

COSIMO (obupano)
Metod, se femine... se femine...²⁴ ona je zmečana.
(udarja s prstom ob glavo)
Sigur total²⁵ zmečana.

METOD Pa saj sta se imela rada! Zakaj bi se drugače vzela!

COSIMO Allora, saj veš! Par vie del frut. Par vie del frut!²⁶

¹⁹ Jaz bom tvoj kanonfuter!

²⁰ Pa tudi furlanska. Tudi.

²¹ Jaz sem avstrijski Italijan!

²² Klanjam se, norček

²³ Neumni Slovenec

²⁴ Metod, kakšna ženska... kakšna ženska...

²⁵ čisto popolnoma

²⁶ Zaradi otroka. Zaradi otroka!

METOD Prokleti Furlan zmešan! Potem ji pa ne pusti, da ti ga tolče, če si zaradi otroka z njo!

COSIMO (nekaj časa gleda METODA)

...

(nato steče proti izhodu in se dere)

Porkamadona, čenska neumna! Lascie il mio frut in pas!²⁷

(COSIMO izgine. METOD je nekaj časa sam v delavnici, začne zopet delati na Ikarusu, nakar priteče v delavnico zopet mali CARLO, zadihan)

CARLO Signor Metod? A bo vojna?

METOD (se rahlo ustraši)

Hudiča mali, a nisi zunaj na prašenju riti?

CARLO Jaz sem prehiter za mammo.

METOD (se zareži)

Ja, ja... Ti si ena takšna čudovita mešanica, značilna za naš okoliš. Prebrisan po svoji lepi mami, kot reka Soča, ki drvi čez slovensko zemljo in se izmika skalam levo in desno... Potem si pa hiter kot je hiter italijanski jezik tvojega očeta. Če bo vojna, te ne bo nihče našel, ker boš v prvo luknjo zlezal, kot kakšen zajec.

CARLO (užaljen)

Zajci so strahopetni. Jaz nisem strahopeten.

METOD (šaljivo)

Ne? Kdo pa je malo prej bežal pred mamino trdo roko?

CARLO (se malo nasmehne)

To je drugače. Mamina roka najbolj boli.

METOD Kdor te je spravil na svet, te lahko tudi z njega spravi. Ne pozabi tega mali in lepo poslušaj svojo mammo.

CARLO Tudi, ko nič ne razume?

METOD (se zasmehje)

Takrat pa še posebej! Pusti me zdaj, da v miru prečitam te novice.

(METOD pobere časopis in spet bere o atentatu. Vidi se mu, da je zaskrbljen, zamišljen)

CARLO Signor Metod?

(METOD ne odgovori)

A vi mislite, da bo vojska kdaj prišla v Gorico?

METOD Mali, te šutarije, ki jih pišejo v cajtungu so se zgodile daleč proč v Bosni. To se nas ne tiče kaj preveč.

CARLO Ampak pravijo, da bodo Rusi pomagali Srbom.

METOD Kdo to pravi?

CARLO Vsi to pravijo.

METOD (se obrne h CARLOTU in ga pokroviteljsko pogleda)

Ne pozabi, da si ti prvo Slovenec, potem Lah, in prav na koncu, ko te že skoraj zmanjka, si še malo

²⁷ Pusti mojega otroka pri miru!

Avstijec. Samo toliko, da veš kdaj rabiš Kajzerju glavo priklanjati in niti za las več.

CARLO (skuša prekiniti)

Ja, ampak--

METHOD --in ker si najprej prvo, potem drugo, in šele zatem tretje boš vedel, da se puško dvigne samo za prvo, mogoče kdaj za drugo, nikoli pa za tretje. Ti časi so minili, ko nas je Kajzer pošiljal naokoli, da smo se tolkli v njegovem imenu.

(začne govoriti bolj sebi kot CARLOTU. Postane vznesen, razburjen)

In naj me hudič vzame, če bom šel kdaj dol na jug se streljati proti Srbom, ki so nam bratrance, če ne že kar bratje, za nekega mačehovskega očeta, ki ne zna niti besedice mojega jezika pa se drzne klicati moj gospodar.

(se obrne nazaj h CARLOTU)

Ne boj se. Če bo vojna, bo vojna med Germanom in Srbom. Mi Slovenci ne bomo prijeli puške zanj! Sploh si pa ti še premlad, da bi te novačili.

CARLO (ni še prepričan)

Kaj pa če vseeno pridejo?

METHOD (zdaj že razdražen)

Boš jim pa ušel gor med Alpe in se skril v kakšno luknjo. A misliš, da so Rusi že kdaj videli takšne gore? Ne boj se Rusov. Oni ne bodo nikoli prišli na našo zemljo. Zdaj pa nehaj govoriti šutarije in hitro v šolo!

(skuša ga po riti, a se mu izmakne)

CARLO Malo sem že prestar, da me boste vsi po riti.

(ponosno začne korakati iz delavnice- Zelo počasi, kot kakšen vojak na paradi. METHOD ga nekaj časa pusti, nato se pa požene za njim, samo toliko da ga ustraši. CARLO zbeži iz delavnice, METHOD se zareži, pobere orodje in se odpravi ven. Na izhodu ga ustavi COSIMO. Stojita pri vratih delavnice, ujeta v soju jutranjega sonca od zadaj)

COSIMO Metod, a bo vojna?

METHOD (resno)

Bo. Ampak bom jutri povabil Rihterja na posvet. On bo najbolje vedel, kako naprej. Ne jaz ne ti ne bova šla na jug, to ti pa obljubim.

COSIMO Za Kajzerja bi šel.

METHOD Kaj bi šel? Daj bodi tiho Lah neumni. Medtem pa kajzer razglasi vojne razmere v državi. A veš, da te lahko da jutri na odstrel pa mu noben rihter nič ne more?

(METHOD zapira dvižna vrata delavnice)

Sploh pa... kdo bo pa z mano tire menjal, ko boš ti Kajzerju rit lizal?

(vrata se zaprejo. Luč žari dalje)

1.2 SKRITO SPOROČILO

Delavnica je v poltemi, samo čez špranje dvižnih vrat se vidi nekaj žarkov sončne svetlobe. Skozi stranski vhod v delavnico vstopi ženska postava. Sčasoma prepoznamo, da je ZORA. Sprehaja se čez delavnico in se ljubeznivo dotika predmetov, kroži okoli Ikarusa. Luč začne osvetljevati delavnico. Dela se dan.

ZORA In potem gredo moški na delo, nas ženske pa pustijo doma, da se dolgočasimo
(se ustavi in nasmehne)
in sanjarimo o moških, ki so nas pustili doma.
(se nasmehne in začne stikati po Ikarusu na sredini)
O moških, ki so tako pametni in tako močni, da se naši možje lahko skrijejo pred njimi.
(nasmehne se sama sebi. Iz žepa predpasnika povleče svinčnik in papir in začne pisati sporočilo, na glas)
Dragi Metod. Komaj čakam, da zopet poletiva, kot sva zadnjič. Tvoja ljuba Zora.
(nekaj časa razmišlja, nato poljubi sporočilce in ga skrije v špranje naprave. Nato se ponovno razgleda čez delavnico in se odpravi proti izhodu. Pri vhodu v delavnico se pojavi majhna postava. CARLO stopi v prostor)

CARLO Mama, mama!

ZORA (se prestraši, nato pa razjezi)
Kaj pa ti delaš doma? Takoj v šolo!

CARLO (žalostno)
Ne morem...

ZORA Seveda lahko. Eno nogo pred drugo pa boš takoj tam.

CARLO Ne morem...

ZORA (se razburi)
Ti bom jaz že dala ne moreš, mula trmasta. Takoj, da greš v šolo, drugače te bom očetu povedala!
(CARLO se v trmi usede na tla. ZORA, zaripla v obraz steče do njega in ga začne dvigati)

ZORA Da boš takole mazal svoje šolske hlače? Jaz jih bom pa cele dneve prala, a ne?
(ga obrne z ritjo naprej, da ga bo našeškala)

CARLO Ne! Prosim ne me!

ZORA (ZORA z roko v zraku. Grozi z udarcem po riti)
Zakaj me ne ubogaš? Zakaj me ne ubogaš??

CARLO (hitro, prestrašeno, v joku)
Saj sem bil pred šolo! Ne morem not!

ZORA (kriči nanj)
Kako ne moreš not!?

CARLO (v joku)
Zaprlji so jo! So prišli žandarji in so jo zaprlji!

ZORA (ga obrne naprej in se skloni k njemu, zaskrbljena)
 Kako to misliš, zaprli?

CARLO (komaj uspe povedati)
 So... prišli... In... Rekli... Da so profesorji Srbi... Da... Hočejo...

ZORA Srbi? Kakšni Srbi? Saj so Slovenci!
 (CARLO se joče, ne more ničesar reči)
 Kakšni Srbi?

CARLO (med jokom)
 Da so za Srbe. Da so...

ZORA (se ujezi)
 Daj nehaj se cmerit. A se boš takole cmeril, če te bo cesar poklical, da se bojuješ zanj?

CARLO (resno, šmrkav)
 Metod je rekel, da se bom skrill--

ZORA Se boš figo skrival. Moj sin pa že ne! Na največjem vrancu boš jezdil v cesarjevi osebni straži!

CARLO (še malo šmrka)
 Na velikem črnem konju?

ZORA Najbolj črnem in najbolj mogočnem. Si slišal gospoda Metoda. Karel von Görz. Carlo di Gorizia.

CARLO (se pomiri, rahlo nasmehne)
 Ja...

ZORA No, tako. Povej mi zdaj, kaj je bilo.

CARLO Vse učitelje so zvlekli na zaslišanje. Danes ni šole za slovane, so rekli.

ZORA Za slovane?

CARLO Si.
 (ZORA razmišlja)

CARLO Mama? Kaj je to mischling?²⁸

ZORA (se ujezi)
 Kdo ti je to rekel?
 (CARLO ne ve kaj reči, ZORA ga strese)
 Kdo ti je to rekel??

CARLO (previdno)
 Hanzi.

ZORA Richterjev?

CARLO Ja.

ZORA (se dvigne, da bo v jezi odkorakala ven)
 Bom jaz že dala tem Avstrijskim svinjam! Da bodo mojega sina za mešanca zmerjali!
 (na vratih se pojavi ženska postava, ujeta v soj jutranje zarje. Potrka na rob vrat. ADRIANA je privlačna ženska, mlajša od ZORE. Oblečena je v lepo poletno obleko)

ADRIANA (plašno)
 Buon giorno. E qua il sarto?²⁹

ZORA Kaj?

ADRIANA Il sarto... e qua?³⁰

²⁸ mešanec²⁹ Dober dan. Je tukaj pri krojaču?

ZORA (zabevska nazaj)
Poslušaj mona neizobražena. Slovensko. Tu govorimo slovensko.
(ADRIANA, šokirana od ZORINE osornosti, molči)

ZORA Govorimo solo slovenski.
(ADRIANA zadružuje jezo. Pokaže, da ne razume.
ZORA čaka...)

ADRIANA Chiedo scusa... Il sarto?³¹

ZORA Alora no! Tam zadaj je šnajder.
(zamahne z roko na levo, za vhodom v delavnico)
Za-daj!

ADRIANA (se ozre nazaj proti svetlemu vhodu v delavnico
in pokaže s prstom tja, nesigurno)
Dietro l'angolo?³²

ZORA (naveličano)
Ja. Zadaj.

ADRIANA Grazie.³³
(se odpravi, da bo šla, a jo ZORA prekine)

ZORA Ampak, zdaj ga ni doma. Samo popoldne in zvečer ima odprto. Čez dan je na železnici.

ADRIANA Scusate mi, pero non capisco niente.³⁴

ZORA Čez dan nicht ofnjeno. Nachmittags und Abends.³⁵

ADRIANA (ji gre malo na smeh)
Scusate?³⁶

ZORA (se razburi)
Porkamadona. Pa s kje si ti, da ne znaš nič drugega kot to vaše kokodakanje? Še cesar nam kdaj napiše kaj po slovensko. Ali pa vsaj nemško bi lahko znala.
(v obupu se obrne h CARLOTU)
Karli, daj ji ti dopovej, da tvoj oče dela samo zvečer. Naj se takrat vrne.
(že skoraj odide, se zavrti na peti in zažuga)
Potem pa v šolo! Pa če so učitelji tam ali ne. Me čisto nič ne briga.
(odide. CARLO stopi do ADRIANE)

CARLO Prego, venite--³⁷

ADRIANA (z močnim zamejskim naglasom)
Kar po slovensko povej, saj razumem.

CARLO Pa če niste...

ADRIANA Včasih je bolje, če ljudje mislijo, da jih ne razumeš.

CARLO (CARLO razmišlja)
Ne razumem.

ADRIANA Tako je. Non capisco.³⁸

CARLO (se nasmeje)
Jaz sem Carlo. Nekoč bo vse to moje.

---

³⁰ Pri krojaču... je to tukaj?

³¹ Se opravičujem. Krojač?

³² Za vogalom?

³³ Hvala.

³⁴ Se opravičujem, ampak vas nič ne razumem.

³⁵ Popoldne in zvečer.

³⁶ Pardon?

³⁷ Prosim, pridite--

³⁸ Ne razumem.

ADRIANA (pogleda po delavnici)
Ta ropotarnica?

CARLO Ne. Gorica. Stric Metod je rekel, da bom jaz kralj Gorice.

ADRIANA Stric Metod je to rekel?

CARLO Stric Metod je velik izumitelj.
(spleza na Ikarusa)
In ko bo Ikarus zgrajen, bo z njim poletel v nebo in se ne bo nikoli več vrnil, ampak bo živel na soncu...
(išče besede)
...iiiiin...
(se spomni)
...z doooooolgo ribiško palico lovil ribe v Jadranskem morju.

ADRIANA (se zasmеji)
Mali, ti imaš pa res domišlijo.

CARLO Kako je pa tebi ime?

ADRIANA Adriana sem.

CARLO Iz kje pa si?

ADRIANA Iz Jadranskega morja sem zlezla. In ko sem bila na kopnem, so se mi škrge skrile in so mi roke in noge zrastle.

CARLO Reeeees?

ADRIANA (se nasmeji iz srca)
Reci mami in očetu, da je prišla dekla Adriana Marino. Bom jutri prišla še enkrat.

CARLO A si morska deklica??

ADRIANA (mu pomežikne, ne odgovori in na odhodu)
Se vidimo jutri, Carlo, kralj Gorice.

CARLO (se prikloni svetlobi zunaj, ADRIANE ni več)
Auf Wiedersehen!
(Skozi prehod pride ZORA)

ZORA Je šla?

CARLO Ja.

ZORA In zakaj si ti še tukaj? Takoj v šolo!
(CARLO trzne in zbeži ven. ZORA ostane sama, še enkrat pogleda proti Ikarusu, se malo nasmehne in odide)

1.3 ZA AVSTRIJSKO KRONO

V delavnico sije jutranja svetloba. Zlato sonce žari skozi špranje v mehanski strukturi na sredini delavnice. Ikarus kar žari. V prostor vstopita METOD in COSIMO. Nosita konstrukcijo, ki zglada podobna krilom, COSIMO hodi ritenski, METOD ga usmerja.

METOD (živčno)
Pazi...

COSIMO Si si. Viodi.³⁹

METOD (živčno)
Pazi na Ikarusa!

COSIMO (razdraženo)
Viodi, viodi.⁴⁰
(COSIMO se skoraj zaleti v mehansko strukturo na sredini)

METOD Pazi na Ikarusa sem rekel!

COSIMO Jo soi masa sigur!⁴¹ Je v napoto!

METOD (razdraženo, a šaljivo)
Ti si meni v napoto, Lah nerodni.
(COSIMO se znova skoraj zaleti v napravo)
Pazi!! A ne vidiš, da se lahko polomi?!

COSIMO Porcamadona...
(v ihti išče besede)
Ne vidim? Ne vidim? Dobro jaz vse vidim!
(spusti svojo stran paketa, da pade s pokom na prašna tla delavnice in se prah dvigne in lesketa v soju jutranje zarje. METOD nežno odloži svoj konec na tla in porine paket pred napravo Ikarus)

METOD Kaj je spet? Kaj te spet muči?

COSIMO Ma, ona... Moja Zora. Je... le une puttane!⁴²
(pljune na tla, potem nekaj časa gleda v pljunek in ga s čevljem pobriše, jezno)
Ima drugega.

METOD (zmrzne)
Kako pa veš? Si kaj videl?

COSIMO (še vedno zre v pljunek)
Videl. Videl. Jai viodut dut...⁴³ Videl v...
(pokaže na oči. METOD trzne ob tem)
Cemut si dis...⁴⁴ Sem notri sem videl... Me gleda kot da sem broglion.⁴⁵

METOD (previdno)
Ampak ne veš pa s kom?

COSIMO Ne vem s kom.

METOD (si vidno oddahne)

---

³⁹ Ja, ja. Vidim.

⁴⁰ Vidim, vidim.

⁴¹ Jaz sem zelo previden!

⁴² Ona je vlačuga!

⁴³ Vse sem videl...

⁴⁴ Kako se reče...

⁴⁵ bedak

Dobro. Samo da ne veš.

COSIMO (ga pogleda začudeno)
Kako to misliš?

METOD (se hitro izvleče)
Če... bi vedel... Bi bilo hujše. Ker potem bi lahko videl njegov obraz vsakič ko bi zaprl oči. Tako pa nič ne veš. Boljše je tako... In... Najbrž si tako samo domišljaš vse skupaj. L'immaginazione, Cosimo. L'immaginazione produce solo la morte. La morte!⁴⁶

COSIMO (se razburi)
Kaj ti veš? Grand inventore!⁴⁷
(oponaša METODA. Govori v lepi, a polomljeni slovenščini)
Jaz bom Ikarus gradil. Ikarus, ki bo letela visoko v neba. Jaz bom Sloveno Da Vinci. Metodo Da Vinci.
(zopet v svoji italijanski slovenščini)
Tebe je sigur total⁴⁸ samo fantasie.⁴⁹

METOD (hladno)
Moj Ikarus bo letel.

COSIMO In padel. Cemut in una legenda.⁵⁰

METOD Padel boš ti! Jaz bom pa zajadral s krili visoko v zrak in se smejal zemlji spodaj, ki me bo klicala k sebi.

COSIMO Tu ses idiot.⁵¹

METOD (ga ignorira)
Vsi dvomljivci boste videli. Sedaj smo v novi dobi. Končno smo s svojim razumom dohiteli naravo in jo premagujemo na vsakem koraku.

COSIMO Sanje.

METOD Telefon, radio, elektrika, avtomobil, dizelske lokomotive.

COSIMO (se zasmеji)
Metodo, to so sanje tvoje.

METOD (ga ignorira)
In tudi letimo že!

COSIMO (se še vedno smeji)
Pense stupid...⁵²

METOD (ga še vedno ignorira in trmasto nadaljuje)
Ne bom prvi. To vem. A nikakor nočem biti zadnji, ki bo poletel v nebo... in
(išče besede)
...poljubil sončne žarke!
(zajame z roko po zraku blizu tal, kjer se še vedno lesketa prah v jutranji zarji, in dvigne namišljene sončne žarke k ustom in jih poljubi.

⁴⁶ Domišljija, Cosimo. Domišljija je smrt. Smrt ti rečem!

⁴⁷ Veliki izumitelj!

⁴⁸ Čisto popolnoma

⁴⁹ domišljija

⁵⁰ Tako kot v mitu

⁵¹ Ti si idiot.

⁵² Sanje norca!

Nekaj časa je v zanesenem stanju, nakar se mu začne kašljati od prahu, ki ga je ponesel v usta)

COSIMO Ti si res en stupidut!⁵³ Kot je Carlo rekel. Stupidut za našega kajzerja. Boš plesal za njega na Vienna. (začne plesati kot dvorski norček)

METOD Ciali mi, ciali mi. Io soi il stupidut del kaiser.⁵⁴ (si hitro opomore od kašlja in zabevska)

Za kajzerja pa nikoli! Kaj pa je on naredil zame? In za slovenski narod? ... Kaj je naredil za tvoj narod Cosimo?

COSIMO Alore...

METOD Nič ni naredil. Kajzer kamene dobe, ki diha zadnje sape v dobi letečih strojev in elektrike. Franc Ferdinand nam je še kaj obljubil. Da bomo imeli sedež na Dunaju. Zdaj bodo pa z njegovo trugo paradirali gor pri njih. Pogledajte Avstrijo, kako jo je ugriznil Srbski pes. To bodo rekli! In kaj bo potem? Rekli bodo nam, Slovencem, Kroatom, Čehom, Slovakom, ... Ugriznite nazaj! Ugriznite svojega brata, ki si je drznil ugrizniti vašega germanskega očeta.

(razburjen, nato nadaljuje jezno, hladno)
Tudi vam bo rekel, Cosimo. Tudi vam, Lahom, ki samo čakate, kdaj bo ta zemlja lahko vaša.

COSIMO (ogorčen)

Alore. Ne moja. Jaz ne bi.

METOD (jezen)

Kaj ne bi? Če pride sam Victor Emmanuel in ti reče, da bo zdaj slovenska in hrvaška zemlja tvoja? Bi rekel ne? Bi se uprl tistemu, ki govori tvoj jezik, ki mu milijoni sledijo in mu pravijo kralj?

COSIMO Io soi un friulan austriac.⁵⁵

METOD (se zasmеji)

Ti si ein butelj... To si ti. Medtem so pa včeraj tri učitelje zaprli pa enega reveža bodo fentali samo zato, ker gre vsako poletje dol k teti v Dalmacijo na morje. Ti avstrijci še zemljevida ne znajo brati! A misliš, da oni vedo kaj je Furlan?

(od zunaj se pojavita na vhodu v delavnico dva moška. Zaradi močne svetlobe se vidi samo njuni silhueti. Debelejši je HERR RICHTER, bolj suhi pa SIGNOR CALABRO. Oba sta oblečena v uradniške frake. Medtem, ko stojita zunaj in se še nekaj dogovarjata, METOD povleče COSIMA k sebi)

METOD Ekola, Herr Richter je že tukaj! Pa še tistega sršena je s sabo privlekel. Poslušaj zdaj... Jaz bom govoril, ti pa samo kimaj. S tvojo germanščino bi mu še mamó prodal.

⁵³ norček

⁵⁴ Pogledjte me! Pogledjte me! Jaz sem kajzerjev norček!

⁵⁵ Jaz sem avstrijski furlan

COSIMO (se razburi)
 Ih bin ajn osterajšer furlan!

METOD To ti govori komu, ki ti bo dejansko verjel.
 (mu čisto od blizu razloži)
 Glej. Rihter je slovenske krvi, samo dela se Nemca.
 Bom ga jaz zmasiral, boš videl.

COSIMO Alore--

METOD (ga prekine, šepeta)
 A bi rad šel v Rusijo?

COSIMO No.

METOD E, potem pa silenzio⁵⁶.
 (H.RICHTER vstopi, medtem ko S.CALABRO ostane zunaj, njegova silhueta ves čas vidna, in meče senco v notranjost. H.RICHTER se odkašlja, nato pokima METODU)

H.RICHTER Guten Tag, Lokführer Ziegler. Sie wollten mich sehen?⁵⁷

METOD (se pači, da ne razume)
 Enšuldigun, ih zer švoh ferštekam.

H.RICHTER (vzviišeno, malo užaljeno)
 Kennen Sie nicht die Sprache ihres eigenen Kaisers?⁵⁸

METOD (se še bolj spači, pohlevno se drži)
 Enšuldigun?

H.RICHTER (glasneje, rahlo razburjen)
 Die Sprache Ihres Kaisers!⁵⁹

METOD (nekaj časa bulji v prazno, nato prikima)
 Kajzerce? Ja. Ja! Ih libe kajzerce!

H.RICHTER (pogleda, nato stopi bliže k METODU)
 Metod, hudiča, saj sva skupaj v šolo hodila! Menda mi ne boš rekel, da ne znaš avstrijsko, če si bil pa najboljši v razredu--

METOD (kar naenkrat ni več sključen, pohleven)
 O, lej ga hudiča slovenskega. Pa se je zbudil njegov slovanski jezik!

H.RICHTER (maha, naj bo tiho)
 Bolj potiho. Bom še v arest šel zaradi tebe!

METOD V arest boš šel, ker ves čas kradeš iz mestne blagajne, ne pa zaradi svojega jezika.

H.RICHTER (skoraj šepetaje)
 Saj si slišal kaj so nam ti balkanci naredili!
 (se ozira proti vratom, če ga S.CALABRO sliši)
 Našemu edinemu zavezniku gori na Dunaju--

METOD Balkanci? Kaj pa si ti? A si germansko joško vlekkel, ko si bil mali, ali slovansko?

H.RICHTER Poslušaj, zdaj te imam pa čisto dovolj! Zunaj me čaka Signor Calabro, ki samo čaka, da me zašinfra, da sem kak informant za Srbe.

METOD (pogleda ven)

⁵⁶ tišina

⁵⁷ Dober dan, strojevodja Ziegler. Ste me želeli videti?

⁵⁸ Ne poznate jezika svojega lastnega cesarja?

⁵⁹ Jezik vašega cesarja!

Kača lahovska. Medtem pa on vsako drobtino zanese preko meje. A ste nemčurji res tako slepi?

H.RICHTER Italija je naša zaveznica in nanjo bomo še računali. Menda že zbirajo vojsko, da bodo udarili Francijo.

METHOD Da ne bodo tebe po tvoji avstrijski betici udarili, ko si tako slep, da še riti ne vohaš, če ti direktilih v obraz prdi.

S.CALABO (od zunaj se zasliši z italijanskim naglasom) Cosa succiede? Abbiamo fretta.⁶⁰

H.RICHTER (se odmakne od METODA na bolj uradno razdaljo in glasno nadaljuje. Preglasno) Und, was brauchts du von mir?⁶¹

METHOD (z normalno glasnostjo) Bajе po celi državi pošiljajo ljudi proti Rusom.

H.RICHTER Natürlich, natürlich. Za kajzerja se bomo borili. Za naš faterland.

METHOD (se spači, nato nadaljuje) Midva s Cosimom ne bi šla.

H.RICHTER (se zasmеje) Ne bi šla? A to se zdaj kar sami odločamo?

METHOD Ne. Ampak kajzer in faterland naju bolj rabita tukaj.

H.RICHTER Res? Kako si si pa to razlagal? (METHOD pogleda proti COSIMU, ki je že ves čas tiho in ta v tem razume znak, da sme govoriti)

COSIMO Siamo molto importanti per l'Imperatore.⁶²

H.RICHTER (ponovi, sarkastično) Molto importanti?⁶³

METHOD (skuša utišati COSIMA) Bodi tiho, Lah neumen.

COSIMO (ignorira METODA) Mooooolto importanti.

H.RICHTER Vidva sta *importanti* samo za kanonfuter, če kajzer tako reče. In kajzer je rekel... (povleče iz žepa seznam) ...ja, takole. Prvi vlak za vzhod. Galicija.

COSIMO (METHODU) Kaj je rekel?

METHOD Jaz in ti. Rusija. Il primo treno.⁶⁴

COSIMO (prestrašen) Il prim tren?⁶⁵

METHOD Prvi vlak. (se obrne k H.RICHTERJU, da bi nadaljeval) Poslušaj, Rihter. A se ne bi dalo kaj- (COSIMO ga prekine)

COSIMO Io sono un Italiano!⁶⁶ (skoči proti H.RICHTERJU)

⁶⁰ Kaj se dogaja? Mudi se nam vendar.

⁶¹ Torej, kaj rabiš od mene?

⁶² Sva zelo pomembna za cesarja.

⁶³ Zelo pomembna?

⁶⁴ Prvi vlak.

⁶⁵ Prvi vlak?

⁶⁶ Jaz sem Italijan!

Questo e un esercito Austriaco!⁶⁷

(METHOD komaj zadrži COSIMA nazaj, RICHTER eksplodira od jeze)

H.RICHTER Kaj je rekel?? Kaj si je drznil reči v tej naši germanski domovini??

(v delavnico priteče S.CALABRO)

S.CALABRO Cosa sta succedendo?⁶⁸

H.RICHTER Kakšen Italijan! Da bi mu Rusi vse kosti polomili, ko tako govori čez Kajzerjeve besede!

S.CALABRO (zvleče COSIMA na stran, slišimo samo prvih nekaj besed, nato izgineta v drug prostor)
Perche ti agiti tanto? Vuoi andare sul Fronta? Non preoccuparti. Fronte orientale non e quella che ti dovrebbe preoccupare.⁶⁹

H.RICHTER (METHODU

Ziegler, drži tega mehanika, da ga ne bo avstrijska roka pravice zdrobila!

METHOD Ah, malo je vzkipljiv. To ima zagotovo kaj naše krvi v sebi.

H.RICHTER Pazi! Ti pravim, da zdaj niso časi za narodna vprašanja. Zdaj moramo stati skupaj. Vereinigtes Mitteleuropa⁷⁰ pod enim vladarjem!

METHOD Ki ga bo vsak čas pobralo.

H.RICHTER Točno o tem govorim! Kako ti naj pomagam, ko si pa tako trmast.

METHOD A nisva midva skupaj v šolo hodila? Kdo je takrat tebi pomagal? Kdo je zate izpite pisal, da si zdaj tu kjer si.

H.RICHTER Na ja... Aber...⁷¹

METHOD Ti bom jaz dal aber aber. Se postavljaš s to svojo lepo obleko, ki ti jo je avstrijska krona dala za svoje ponižanje... Da bi se pa spomnil, da imaš germansko diplomu, germansko ženo in germansko službo zato, ker ti je slovan pomagal... To bi pa kar pozabil?

H.RICHTER (potiho)

Nič nisem pozabil. Seveda sem ti hvaležen.

METHOD Toliko hvaležen, da me napišeš na seznam za v Rusijo? Pfuj

(pljune na H.RICHTERJEVE škornje)
pa taka hvaležnost.

H.RICHTER (se skloni in obriše pljunek)

Nisem te jaz napisal.

METHOD Lahko me pa ti izbrišeš.

H.RICHTER (se dvigne nazaj gor)

Aber...

METHOD Pa Cosima tudi. Saj je Lah. Ampak je naš Lah!

H.RICHTER No, nekaj pa vseeno rabim v zameno.

⁶⁷ To je pa avstrijska vojska!

⁶⁸ Kaj se dogaja?

⁶⁹ Kaj si pa tako razburjen? Ne želiš na fronto? Nikar ne skrbi. Fronta na vzhodu ni tista za katero te mora skrbeti.

⁷⁰ združena srednja Evropa

⁷¹ No, ja. Ampak.

METOD (se zasmeji)
 No, tako. Pa sva končno našla tvoj jezik.
 Birokратиše šprahe. Koliko hočeš?

H.RICHTER No, seveda za stroške, ki bodo nastali.

METOD (sarkastično)
 Seveda, seveda.
 (vzame iz žepa že pripravljeno vsoto)
 Tole bi moralo kriti vse tvoje... stroške.

H.RICHTER (šteje denar in prepričuje samega sebe)
 Vidva vendar delata na železnici. Ne more avstrijska krona ostati brez svoje železnice. Kako bomo pa pripeljali Italijane do Rusov, če jih bomo slučajno rabili. Ne, ne. Vidva sta pravzaprav ključna ravno tukaj kjer sta zdaj. Gorizia vaju potrebuje bolj kot Galicija.

METOD Gorica, ne Gorizia.

H.RICHTER Ja, ja, imaš prav... Signor Calabro tako reče pa mi je ušlo. Ne Gorizia in ne Gorica, ampak sladkogermanski Görz.

METOD Takšni kot si ti bodo pokopali nas Slovence.

H.RICHTER Takšni kot si ti bi pa najbrž najraje poleteli v nebo, a ne? In tam razglasili neodvisno državo Slovanijo.

METOD (stopi proti vhodu v delavnico in se razgleda ven v nebo. Jutranje sonce ga obarva v zlato, vidimo samo silhueto)
 Tam zgoraj ni mejá. Zgoraj smo vsi enaki.

H.RICHTER (se približa napravi na sredini)
 A to je ta tvoj slavni Ikarus?

METOD (stopi nazaj v delavnico in zaščitniško proti Ikarusu, nezaupljivo vpraša)
 Kaj veš o Ikarusu?

H.RICHTER Vem da je letel preblizu sonca in so mu krila zgorela.

METOD To je mit. Kaj veš o mojem Ikarusu.

H.RICHTER Celo mesto ve za tvojega Ikarusa. In se ti za hrbtom smeje.

METOD Kdor se zadnji smeje...

H.RICHTER ...je slabo slišal, kar so mu drugi govorili. Kar je bilo v mitih, naj ostane v mitih.

METOD Moj Ikarus bo poletel.

H.RICHTER A bo tudi padel.

METOD Vidim, da nisi dobro razumeli zgodbe... Ni važno, da je padel. Važno je, da je sploh poletel.

H.RICHTER No, vsekakor so to neke knjižne zadeve. Nas tarejo resni, trenutni problemi, ti pa sanjariš o mitih in legendah.
 (stopi do vhoda v drug prostor in zakliče)
 Calabro? Komm. Wir müssen gehen.⁷²

---

⁷² Pridi. Morava iti.

(iz drugega prostora prideta S.CALABRO in COSIMO. Prvi hodi ponosno, drugi zamišljeno)

S.CALABRO Ricorda ti cosa ti ho detto.⁷³

COSIMO (zamišljeno)
 Sì, certo. Grazie per il consiglio.⁷⁴

H.RICHTER Aufwiedersehen!
 (se obrne k S.CALABRO in skupaj se odpravita proti izhodu)

Über was habt Ihr gesprochen?⁷⁵

C.CALABRO (oba že na izhodu. S.CALABROVE besede se slišijo že iz za vrat in šibko)
 Nichts besonderes. Über die Zukunft unseres Landes.⁷⁶

METHOD (stopi do COSIMO)
 Prihodnost dežele? Kaj to pomeni Cosimo?

COSIMO (se prebudi iz zamišljenosti ob teh besedah)
 Prego?⁷⁷
 (se zresni)
 Eee, no impuarte.⁷⁸
 (potisne METODA proti izhodu)
 Eee... Grem... Moram... Zamuditi!
 (COSIMO steče dol, METHOD gleda za njim, začuden, nato gre do Ikarusa in začne natikati krila)

⁷³ Zapomni si kaj sem ti rekel. Neodrešena zemlja.

⁷⁴ Seveda, seveda. Najlepša hvala za nasvet.

⁷⁵ O čem sta se pogovarjala?

⁷⁶ Nič posebnega. Prihodnost naše dežele.

⁷⁷ Prosim?

⁷⁸ Eee, ni pomembno

1.4 PREŠUŠTVOVANJE

Delavnica je osvetljena v jutranjo zarjo, ki sije skozi garažna vrata. Soj svetlobe se spreminja v živo rumeno. Jutro se bliža h koncu. METOD sestavlja Ikarusa.

METOD (sam sebi)
 Le še malo, dragi moj Ikarus, pa bova poletela v nebo, daleč stran od teh zemeljskih šutarij.
 (se nasloni na Ikarusa kot na starega prijatelja)
 Veš, na tem norem svetu, kjer vse drvi, drvi, drvi proti vojni, lahko le ptica zares razume pomen svobode. Dragi moj Ikarus, a veš, da so se za ta kos zemlje tu zunaj
 (stopi do izhoda iz delavnice, dvigne vrata do konca in se zazre ven, po zemlji, ujet v zlato jutranjo zarjo)
 tolkli že pred tisoči let? Kot da je sam Kristus pokopan v tej naši zemlji... Slovenski zemlji? Nemški? Italijanski?
 (nekaj časa zre v daljavo, zamišljen... nato se ozre proti nebu)
 Kako ne razumejo, da je zemlja samo ena in da se vsi na njej vrtimo z isto hitrostjo. Da se komaj držimo njenih las in da nas lahko ena sama nepremišljena poteza, en sam kašelj premočnega kanona odpihne z nje
 (pihne v odprto dlan, nato pa jo stisne v pest) in zemlja bo ostala, otresena nadležnih bolh, ki so brezozirno pile kri iz njenih modrih žil.
 (stopi nazaj k Ikarusu)
 Kaj mi bo tak svet, dragi moj Ikarus? Ta naša Evropa s svojimi bolanimi idejami in svojimi vojnimi napovedmi. Medtem ko na drugi strani sveta modro počiva Amerika, kamor vabijo vso inteligenco sveta. Kjer je vsak dobrodošel, če le sprejme njihovo svobodo, njihovo brezmejnost.
 (se približa, kot da govori Ikarusu v uho, medtem se od zadaj v delavnico prikrade ZORA in ga posluša)
 Tam bova poletela, dragi moj. Samo da te dokončam. Stran od teh cesarjev in kraljev. Stran od Slovencev, Italijanov in Nemcev. V daljno Ameriko.

ZORA (ga prekine)
 A kar brez mene?

METOD (se zdrzne)
 Zora? Kaj pa ti tukaj?

ZORA A zdaj pa kar tako? 'Kaj pa ti tukaj'?

METOD (se ozira naokoli)
 Pazi no. Lahko naju kdo sliši.

ZORA Kdo naju bo slišal? Cosimo je v svoji delavnici. Kaže novi puncji kako se suknujo zašije.
(ZORA se počasi približuje, METOD pa umika)
Klepetata v tistem svojem neumnem jeziku, da ju čisto nič ne razumem.
(METOD se zadane ob Ikarusa)
Jaz pa sanjarim o svojem izumitelju, ki mi je še ne dolgo tega govoril kako me bo vzel s seboj v Ameriko.

METOD Pa tisto sem rekel tako... v strasti.
ZORA V strasti ja. Zdaj te pa kar naenkrat skrbi, da bi naju kdo slišal.
(je že čisto ob METODU)
Takrat te pa to ni čisto nič skrbelo.
(nežno, na uho)
Če boš glasen...

METOD Prosim, Zora. Cosimo nekaj sumi. Pa še prijatelj mi je. Ne smeva več. Ne takole na odprtem.
ZORA (nekaj časa ga gleda čisto od blizu, nato se hladno umakne)
Dobro. Očitno ti ni več mar zame...

METOD (gre proti njej)
Ne, Zora, ni to. Saj sem vse resno mislil. Ampak pravim samo, da morava biti previdna.
ZORA Kaj pa Amerika?
METOD (jo objame)
Zorica moja, to sem samo tako rekel. Ker se lepo sliši. Če bo letel kak kilometer, dva, bom že vesel... Kakšna Amerika!

ZORA Kaj pa vse tisto o tem, da bova skupaj pobegnila?
METOD Bova. Bova. Ampak ne z Ikarusom. Zato morava biti previdna.
(jo spusti, stopi do vhoda in pogleda ven)
Zdaj še bolj kot kdajkoli prej.

ZORA (ga nekaj časa gleda, nato hladno)
Nazadnje si vse to drugače govoril. Da bo ta Ikarus letel do lune in nazaj. Torej so te samo besede?

METOD Zora... prosim...
ZORA Veš kaj, dragi moj izumitelj? Besed imam dovolj že pri Cosimu. Ves čas nekaj blebeče. Naredi pa ničesar.
(se nasmeji sama sebi)
Zdaj se celo trudi nekaj po slovensko. Jaz pa umiram od smeha. Kako naj bom s takim moškim? Če me je sram se klicati njegova žena?

METOD Jaz ga učim.
ZORA Vem, ja. Veliki podučeni gospod Ziegler, ki zna vse knjige na pamet. Ki je hodil na Dunaj v šolo.
(zelo glasno)
Veliki Ziegler, ki bo poletel visoko v nebo!

METOD (ji pokaže naj bo tiho in skoraj zašepeta)
Zora, prosim te!

ZORA (stopi do Ikarusa in gre z roko po robu)
 A veš, da sem bila poleg, ko si oznanil, da boš poletel? Doli pri vodi sem prala, ko ste se drli en čez drugega na vrtu, vsak z litrom vina v riti.

METHOD Nikoli nisi povedala.

ZORA Aldo je bral nek članek v cajtungu, da je zdaj doba letečih stvorov in da ni dolgo več čas, ko bomo na hrbtih mehanskih ptic poleteli do same lune. Pa si se vstal, pijan ko čep... In razglasil pred celo zbrano družbo, da boš tudi ti poletel. Pa ti niso verjeli.

METHOD (sam sebi)
 Še zdaj mi ne verjamejo.

ZORA Ti si pa vztrajal. Gospod Ziegler, ki ve boljše od vseh nas. Si rekel, da boš poletel še preden ti siva brada zraste.

METHOD Še stavili smo se.

ZORA (se mu približa)
 In kje je zdaj to tvoje letalo? Tale kup nesreče tukaj?
 (gre z roko čez njegovo čedno urejeno brado)
 Kaj pa je tole, dragi moj Metod?
 (izpuli dlako, METODA vidno zaboli)

METHOD Zora, prosim, razumi. Te stvari... rabijo čas.

ZORA (ZORA nekaj časa gleda sivo dlako, nakar jo frcne v METODA)
 Moja siva sramota.
 (se obrne in odide, na vratih se sreča s COSIMOM in ADRIANO. Reče COSIMU)
 A ji greš našega velikega izumitelja predstaviti? Kar daj... Povej ji, kako smo vsi ponosni, da ga imamo v naši ljubi Gorici. Velikega Metoda Zieglerja, o katerem bo cel svet pisal, ko bo poletel do lune.
 (COSIMO jo začudeno gleda, ADRIANA pristopi do METODA in mu ponudi roko)

ADRIANA Buon giorno! Mi chiamo Adriana. Sono venuta aiutare il sarto Monti.⁷⁹

COSIMO (se zasmee, skoraj preveč dobre volje)
 Cosimo, prego!⁸⁰

ADRIANA (sramežljivo, medtem ko se rokujeta z METHODOM)
 Cosimo...

METHOD (mimo ADRIANE vpraša COSIMA)
 A to je ta tvoja nova dekla? A ne zna nič po naše?

COSIMO (rdeč v obraz, vesel)
 Si, si. To je ona. Ona je... Cemut si dis...⁸¹ Une belese italiane?⁸²
 (ADRIANA zardi)

METHOD Italijanska lepotica.

COSIMO (navdušeno pritrdi)

⁷⁹ Dober dan! Jaz sem Adriana. Sem prišla pomagat pri krojaču Montiju.

⁸⁰ Cosimo, lepo prosim

⁸¹ kako se reče...

⁸² italijanska lepotica?

Si, si. In govori samo po naše.
 METOD Jo bomo že naučili tudi po naše.
 COSIMO (se ujezi)
 No, no.⁸³ Mi ne boš je kvaril.
 (se obrne k ADRIANI)
 Allora--
 (jo prime pod roko in jo pelje skozi delavnico medtem, ko ji kaže stvari kot kak vodič)
 Qua ce l' officina dell' inventore, dove lavora sulla macchina volante. Questo e Ikarus. Poi abbiamo ancora--⁸⁴

ZORA (od zunaj se jo sliši)
 Cosimo! Stranko imaš!

COSIMO (razdraženo, zakriči ven)
 A chiste ore?⁸⁵

ZORA (se zadere nazaj od zunaj)
 Kakšne ima veze koliko je ura? Če imaš stranko, imaš stranko. Takoj pridi!

COSIMO (se zazre po delavnici in se najprej ADRIANI in nato METODU prijazno, osramočeno nasmehne, nato se odpravi ven)
 Alore, prihajam!
 (ADRIANA nekaj časa gleda za COSIMOM, izgubljena, nakar jo METOD nagovori)

METOD Da quale citta Italiana viene?⁸⁶
 ADRIANA (se nasmehne)
 Trieste.

METOD (sam sebi, a na glas)
 Lepe deklice tale Trst rojeva. Pa četudi so Lahovske, hudiča da so iz samih nebes poslane!
 (ADRIANA se nasmehne, METOD takoj--)

METOD Kaj se pa ti nasmihaš? A ni Cosimo rekel, da si čistokrvna Italijanka?

ADRIANA Kolikor sem jaz razumela, je rekel italijanska lepotica.

METOD ...ki govori po naše?

ADRIANA Ki govori po vaše.

METOD Kako to?

ADRIANA Nona je slovenka.

METOD Kaj pa ostali?

ADRIANA Pa kimajo očetu, ki pravi, da smo čistokrvni italijani že stoletja.

METOD (hladno)
 Torej ste iz takšne družine...

ADRIANA Mogoče. Pa kaj?

METOD No, pa saj vidim, da vam gre slovenščina kar dobro od rok. Pa je Cosimo rekel, da ne znate!

ADRIANA (se prisrčno nasmehne)
 Me ni vprašal.

⁸³ Ne, ne.

⁸⁴ Tukaj ima gospod izumitelj delavnico, kjer dela na svojem letečem stroju. Tole je Ikarus. Potem imamo pa še--

⁸⁵ Ob tej uri?

⁸⁶ Iz katerega dela Italije?

METOD Pa Zora?

ADRIANA Ona je pa sicer vprašala, ampak ne kaj preveč prijazno.

METOD (se malo zamisli)
Ja, ima kar oster jezik.

ZORA (od zunaj, glasno)
Adriana? Kje je spet ta neumna Italijanka? Adriana??

ADRIANA (posluša, nato pogleda METODA)
Moram iti. Boste čuvali mojo skrivnost gospod Ziegler?

METOD No, bova pa menda bila kar na 'ti', a ne?

ADRIANA (na odhodu)
Ne, gospod Ziegler. Bova kar na 'vi'.
(ADRIANA se nasmeje in že izgine čez vrata, kjer se križa s COSIMOM. Ta še nekaj časa gleda za njo)

COSIMO Eee, Metodo... Jaz sem...
(se zbudi iz sanjarij, išče besede)
...zaljubljen.

METOD V koga? V Zoro?

COSIMO Kaj bom v Zoro, kaj. Ona je diaul.⁸⁷

METOD V koga pa potem?
(nekaj časa traja preden dojame)
V ta novo?

COSIMO (opravičujoče, zasanjano)
Le biela. E anche dols.⁸⁸ Lepa in sladka.

METOD (tudi sam se zagleda proti vratom)
Lepa ja. In sladka.
(sčasoma se zbudi iz sanjarij)
Ampak ti imaš svojo Zorico.

COSIMO Ki je z drugim.

METOD Pa saj ne veš tega.

COSIMO Če ne z drugim pa s hudičem.

METOD Cosimo, kdaj se boš naučil? Vse ženske so poročene s hudičem. Ampak mi ne moremo brez tega...
(išče besede)
...žvepla in smodnika.

COSIMO Metodo, a boš ti meni pisal?

METOD Tebi pisal? A kam greš?

COSIMO Ne meni.
(pokaže na vrata)
Za meni.

METOD Za tebe?
(nekaj časa zre proti vratom, nato dojame)
Da bi pisal Adriani?

COSIMO Allora, ti si inteligen ten e tu ses romantica.⁸⁹

METOD Ampak saj je Italijanka!

COSIMO Si, si. Ampak ti znaš tako kot Dante. Melodič.⁹⁰

METOD Po Lahovsko?

⁸⁷ hudič⁸⁸ Tako je lepa. Tako je sladka⁸⁹ In ti si romantik⁹⁰ Melodično

COSIMO Si. Da bi ji pisal. Da je divine.⁹¹
 METOD (razmišlja)
 Kaj dobim v zameno, da si roke mažem s takšnimi posli?
 COSIMO Alore. Midva sma amis.⁹²
 METOD Prijatelja že, ampak ti imaš nekaj kar jaz rabim.
 COSIMO (se dela neumnega)
 Kaj?
 METOD Dobro veš kaj.
 COSIMO Pa dobro. Meter, dva?
 METOD A veš koliko rabiš za dobro padalo?
 COSIMO Alore Metodo, ono ni poceni. Ono je drago.
 METOD Dobro vem, da je drago. Ampak to je moja cena. Rabim dvanajst metrov blaga.
 COSIMO Dodis? Tu ses normal?⁹³
 METOD Svile.
 COSIMO Filande?? Ti si nor.
 METOD Cosimo, saj ti pravim, da drugo ne pride v poštev. Samo svila je dovolj lahka, da jadra čez zrak. Poglej!
 (gre do predala v pisalni mizi in vzame ven dolg kos svile, nekakšen svilen šal in ga vrže v zrak)
 Najprej skočiš...
 (svilen šal se počasi spušča proti tlom)
 In potem jadraš proti zemlji, kot na vetrni odeji...
 (šal se spusti na tla, podrsa po tleh in se ustavi pred Cosimovimi nogami)
 In pristaneš kot ptica na robu jezera, ko pride močit svoj kljun.
 COSIMO (COSIMO gleda v svilen plašč pri svojih nogah)
 Pa svila je draga.
 METOD (pobere šal in ga spravi v predal)
 Tako kot moja beseda.
 COSIMO Pa zdaj so vse zaprli. Dvanajst metrov svile. Cesar vse vzame za vojska...
 METOD Kaj me brigajo cesarjevi ukrepi. Če hočeš, da ji pišem, mi boš priskrbel svilo. To je edini ukrep, ki mene zanima.
 COSIMO Ma...
 METOD Potem ji pa kar sam piši o Danteju in rožicah.
 (se obrne, da bo šel do izhoda. COSIMO se mu sčasoma obesi na roko)
 COSIMO Metodo, prosim.
 METOD (čaka)
 Kaj?
 COSIMO Bom prinesel.
 METOD Boš prinesel kaj?
 COSIMO Bom prinesel tvoja svila.

⁹¹ božanska⁹² prijatelja⁹³ Dvanajst? A si normalen?

(METHOD pokima, nato oba stopita na zunanjo stran garažnih vrat)

Ti pa piši Adriani.

(COSIMO odide pred METHODOM. Ta še malo postoji in gleda proti Ikarusu.)

METHOD

(sam sebi)

Upam, da res... Ker drugače ne vem, kako bom pristal...

(METHOD zapre garažna vrata)

Tema.

1.5 ZA SLOVENSKO STVAR

Delavnica je prazna in zaprta. Svetloba zunaj je drugačna, bliža se večer. Ni še sončni zahod, vendar svetloba že postaja oranžna. Bije skozi špranje v garažnih vratih. V prostoru je mračno. Čez nekaj časa skozi prehod pride v delavnico ADRIANA. V rokah drži pismo. Malo je plašna, skriva se. Steče do okna ob garažnih vratih in spusti v prostor nekaj svetlobe, da si lahko ogleda pismo. Nato ga odpre in bere. Večkrat vzdihne, šokirana od vsebine. Iz daljave se zaslišita COSIMO in METHOD v pogovoru. Približujeta se. Adriana ju ne sliši.

COSIMO (razdraženo, izza)
Par cui? Par cui?⁹⁴

METHOD (razdraženo, izza)
Kako to misliš? Za koga? Za našo domovino! Sicer nam jo bodo Rusi in Srbi čisto razglodali!

COSIMO (še bolj jezno, izza, bliže)
Domovina? Chiste no le le mie domovina!⁹⁵

METHOD (pri vratih, glasno, ADRIANA ne reagira, je zatopljena v pismo)
Za tisto domovino, ki ti je dajala kruh v usta zadnjih dvajset let!
(METHOD odpre garažna vrata, ADRIANA se zbudi iz zasanjanosti, a je prepozno, da bi zbežala)

COSIMO Kakšen kruh, kakšen kruh! Samo lakota in cesarjeva obvestila!
(pomoli METODU v roko plakat, cesarjevo obvestilo)
Ferbotten chiste!⁹⁶ Ferbotten che l'altre!⁹⁷ Kakšen kruh, che mi scusi...⁹⁸

METHOD (pomirjujoče)
Daj, stopi raje k meni na eno večerno kapljico. Bova skupaj pozabila pod kakšnim cesarjem si lomiva hrbet.
(COSIMO že hoče stopiti not. Ko se METHOD obrne, zagleda ADRIANO, skrito v kotu. Ne pokaže znakov, da jo je videl, le ustavi COSIMA)
Ali pa greva raje jutri? Nekaj se me loteva. Najbrž bo to tisto...
(zakašlja in pošmrka)
...pomanjkanje domovine o katerem govoriš. Ti gre preprih naravnost čez dušo.

COSIMO (zamahne z roko)
Sloveno ludo⁹⁹... Kdo vas rabi...
(COSIMO odide, zadaj se svetloba počasi, nezaznavno spreminja. Zdaj je že oranžna. METHOD gre do svoje delovne mize. ADRIANA ga nekaj

⁹⁴ Za koga? Za koga?⁹⁵ To ni moja⁹⁶ prepovedano to!⁹⁷ prepovedano ono!⁹⁸ lepo prosim⁹⁹ nori slovenec

časa opazuje in ko je prepričana, da je ni videl, se potihoma odpravi proti garažnim vratom. Ko je že skoraj na izhodu, se METHOD oglasi, brez da bi se obrnil)

METHOD Mogoče bi pa drugič počakali, da pridem s službe, da ne rabite vdirat v mojo delavnico, gospodična Adriana.

ADRIANA (zamrzne na izhodu. Premišljuje, nato odvrne)
Zora me je poslala! Da...
(išče besede)
Da pospravim pri vas.

METHOD (se obrne proti njej)
A res?

ADRIANA Res.

METHOD No, potem pa v redu.
(ADRIANA nekaj časa stoji, nakar se odpravi, da bo šla - skozi glavni izhod)

METHOD Kam pa greste?

ADRIANA Ja... Nazaj v šivalnico.

METHOD (pokaže na stranski vhod)
A niste tu skozi prišli?

ADRIANA No, seveda.
(se odpravi, da bo šla)

METHOD Pa toliko da boste vedeli za drugič... Ta vhod se naj ne bi uporabljal. Sem podnajemnik pri gospodu Montiju...
(se nasmehne)
se opravičujem, gospodu Cosimu za vas..
(ADRIANA je nerodno)
Torej, ta vhod naj bi bil zaklenjen.

ADRIANA Ključ je bil notri.

METHOD Potem pa le poskrbite, da ga vrnete gospe Monti, ko se boste vračali, da ga spravi na svoje mesto.
(ADRIANA je rahlo presenečena, nato se odpravi mimo METODA. Ta ji preseka pot z roko)
Kam pa greste že tako hitro?

ADRIANA Ja, nazaj v šivalnico. Saj sem rekla.

METHOD (se ozre po prašni delavnici)
Pa niste rekli, da ste prišli pomesti?

ADRIANA (se še ona ozre, nato pa nasmehne)
Seveda, gospod Ziegler, seveda.
(iz kota pobere metlo in začne pometati. Prah se dviguje visoko v zrak. METHOD jo nekaj časa opazuje, nato stopi bliže, skoraj preblizu. Nekaj časa si jo še ogleduje, medtem ko je ona sklonjena v nasprotno smer, nakar seže z roko proti njenemu sklonjenemu telesu in od zadaj iz žepa predpasnika povleče pismo)

METHOD Kaj pa je to?
(začne prebirati pismo. ADRIANA se obrne, da mu ga bo vzela)

ADRIANA Prosim, vrnite mi to. To ni za vas.

METOD (METOD ji pisma ne da in bere dalje)
 Kakor tu kaže, imate nekakšnega občudovalca.

ADRIANA (ne kaže preveč interesa)
 Skrivni občudovalec. Navadna šleva, ki se boji zavrnitve in se zato skriva za anonimnostjo pisane besede.

METOD (presenečen)
 A vam torej ni všeč, da vam je pisal?
 (se poglobi v pismo)
 Kaj pa tole tukaj?
 (pokaže s prstom)
 L'amor che move il sole e l'altre stelle. Pravi, da njegova ljubezen premika cel nebesni svod. To ni kar za zavreči!

ADRIANA Danteja zna vsak citirati.

METOD (presenečen)
 Poznate torej?

ADRIANA Seveda. Pa še zadnja vrstica je. Niti poglobil se ni v Danteja, ampak ga je samo na hitro odprl.

METOD Oh, to pa ni res. Kaj pa tole?
 (išče po pismu)
 In te misericordia, in te pietate, in te magnificenza, in te s'aduna-¹⁰⁰

ADRIANA (ga prekine)
 V meni je vse, samo navdušenja nad temi sposojenimi besedami ni.

METOD (vidno razočaran)
 Mogoče pa so to pretežke besede za vas. Saj ste vendar samo navadna šivilja, pa najbrž ne razumete pomena teh-

ADRIANA (ga prekine, zdaj že razdražena)
 Lo maggior don che Dio per sua larghezza fesse creando, e a la sua bontate più conformato, e quel ch'e' più apprezza, fu de la volontà la libertate.¹⁰¹

METOD (poln občudovanja)
 Svobodna volja, največji dar boga.

ADRIANA In jaz v svoji svobodni volji ostajam nenavdušena nad tem ljubezenskim pismom sposojenih idej.

METOD (spusti pismo, ADRIANA ga pomete, METOD jo še nekaj časa gleda, nato se opogumi)
 Torej ste šolani?

ADRIANA Seveda. Ampak kaj ti bo šola v teh norih časih?

METOD Šola je preteklost, sedanost in prihodnost. Brez šole bi naš narod že zdavnaj požrle svetovne sile.

ADRIANA Naš narod je pa imel šole že od nekdaj, pa se še vedno ne moremo sporazumeti, da bi se dokončno enkrat združili.

¹⁰⁰ v tebi je milina, v tebi je usmiljenje, v tebi mogočnost, v tebi je združeno vse-

¹⁰¹ Največji dar, ki ga je Bog, v svoji veličini in ljubezni podaril stvarstvu je bila moč svobodne volje.

METOD Vam kar uspeva. Okoli Italije vsepovsod letijo bombe, vaša kraljevina pa pametno čaka medtem ko njeni zavezniki hirajo.

ADRIANA Bojim se, da ne bo več dolgo čakala.

METOD (jo presliši)
Kako to, da ste šivilja, ko ste pa tako razgledani?

ADRIANA Svobodna volja.

METOD (presenečen)
Sami ste se odločili?

ADRIANA Ne.

METOD Kako pa potem?
(svetloba zunaj se je medtem spremenila v oranžno-rdeč odtenek)

ADRIANA Odločitve iz preteklosti vedno vplivajo na prihodnost.

METOD Toda kakšne odločitve?

ADRIANA (se obrne proti njemu. V tistem pride v delavnico H. RICHTER)

H.RICHTER Herr Ziegler?

METOD (posmehljivo)
Ja, gospod Richter?

H.RICHTER Imate kaj za poročati?

METOD O čem?

H.RICHTER O dani situaciji.

METOD Kakšni dani situaciji?

ADRIANA Scusi, por favore.¹⁰²
(nadaljuje s pometanjem, RICHTER pokaže nanjo)

H.RICHTER Kdo je ona?

METOD Pusti njo... Kaj bi spet rad? Menda ti niso tvojih nemških dokumentov raztrgali. Kaj bi pa delal, če ostaneš brez svoje ovratnice?

H.RICHTER Dobro Metod, zdaj te imam pa že počasi dovolj. Vojna je na našem pragu, ti se pa šališ o stvareh, ki bi nam morale biti vsem domače. Mi smo nemški že odkar smo zlezli iz blata.

METOD Zanimivo nemščino ti to govoriš. A takšno na Dunaju govorijo?

H.RICHTER Slovenec je sin avstrijske matere. Tako je od davnega veka in stran od avstrijcev nam ni prihodnosti.

METOD Ne vem, če bi se strinjal s takšno držo.

H.RICHTER Kaj bi pa ti? K Srbom šel? Da boš molil k njihovi zastavi in njihovem vladiki?

METOD Vsepovsod je bolje kot pod avstrijci, ki nas pošiljajo umirati na drug konec sveta tam nekje pri Rusiji. A misliš, da je veliko avstrijcev umrlo za avstrijsko krono? Ali so pa tiste avstrijske brke ščitili slovani, večni sužnji germanov?

H.RICHTER Bi raje ščitil domačo grudo?

---

¹⁰² Se opravičujem.

METOD Za slovensko zemljo z veseljem umrem, za avstrijsko nikoli!

H.RICHTER Se ti bo želja še prehitro uresničila. Si kaj videl Signor Calabra?

METOD (se zarezhi)
A te je ljubček zapustil?

H.RICHTER Daj ne govori neumnosti. A ne razumeš kaj se dogaja?
(ADRIANA ves ta čas pometa, zdaj se pripravlja na odhod)

METOD Pa ti si res občutljiva rožica.

H.RICHTER Preberi si kdaj še kak časopis, ne pa samo tistih knjig, ki kisajo možgane in jih delajo lene za politične neizogibnosti.

METOD Kaj ste pa spet zakuhali? Novo vojno? A ne veste, da še prejšnje nismo končali?
(ADRIANA se odpravlja ven, mimo H.RICHTERJA. Ta jo grobo prime za roko)

H.RICHTER Tile Lahi so si drznili preklicati zavezništvo z nemškimi silami.

ADRIANA Prego, mi fa male.¹⁰³

METOD (jo zvleče za sebe, stran od H.RICHTERJA)
Daj pusti ubogo revo pri miru.

H.RICHTER Špijun! Ščitiš sovražnike? Kje je Cosimo?

METOD O kakšnem preklicu zavezništva govoriš? Saj so vendar nevtralni.

H.RICHTER Na drugi strani meje se zbira Lahovska vojska. Avstrijci so že sprožili postopke. Vojna se začinja!
(zadaj se svetloba že spremeni v rdečo)

METOD Pa saj vojna že lep čas traja.

H.RICHTER Če ti pravim, da imajo vojsko na meji. Kajzer je razjarjen. Vojna bo ti rečem. Tu na našem!

METOD (nekaj časa molči)
Vojna na našem?

H.RICHTER Povej mi raje kje je Cosimo?

METOD Ja, kje. Doma najbrž.

H.RICHTER Ga ni. Od tam prihajam.

METOD Pa saj on je naš. On ne bi—

H.RICHTER Kaj ne bi. Naši ljudje so znali povedati, da so ga videli s Signor Calabrom vsaj trikrat v zadnjem tednu.

METOD Pa saj je Signor Calabro tudi—

H.RICHTER A misliš, da so sovražniki samo tam čez? Tudi pri nas jih imamo, kače italijanske!

METOD Dobro, ampak Cosimo? Saj ima ženo tu. Pa otroka.

H.RICHTER Načrtujejo prodor vse do Gorice. Potem bo lahko prišel že za večerjo nazaj v domačo kuhinjo. Sicer pa tako selimo civiliste v Avstrijo. Zaradi varnosti se razume.
(se obrne proti ADRIANI)

---

¹⁰³ Prosim, boli me.

Tudi za takšne bo prostora tam, kar povej ji naj
spakira. Jutri gredo prvi vlaki.

(nazaj METODU)

Ti pa se zjutraj zglasi za prekomando.

METOD Kakšno prekomando?

H.RICHTER Vojska bo. In vojska je za vse.

(H.RICHTER odide. ADRIANA priteče do METODA)

ADRIANA A bo res vojna?

METOD Kaj me to vsi sprašujete! Toliko vem kot ostali. Si
slišala kaj je Richter rekel. Vaši nas napadajo.

ADRIANA Moram domov. Takoj moram domov.

(steče ven, METOD kriči za njo)

METOD A zdaj bi pa bežala? A ne boš počakala svojih ljudi,
ko bodo zakorakali v Gorico?

(steče za njo ven)

K svojim Lahom, ki bi radi zemljo, ki ni njihova?

(steče za njo, na odru ostane samo Ikarus,
napol zgrajen, zadaj pa rdeča svetloba, ki se
počasi pretopi v noč)

Tema.

2. DEJANJE: KRVAVI VEČERI

2.1 BEGUNCI IN PANKRT

Večer je. Znova smo v delavnici. Garažna vrata so odprta in od zadaj vanjo vdira rdeča svetloba večera, krvava. Od daleč se slišijo streli pušk in gromenje topov. V delavnici se skrivata ZORA in CARLO. Od zunaj slišimo krike HERR RICHTERJA.

H.RICHTER (izven)

Preiščite vse hiše v tej ulici. Hočem, da je vse prazno do jutra, preden pride generalštab. Te hiše morajo biti prazne.

(H.RICHTER stopi v delavnico in jo na hitro preleti. Ne pogleda pod Ikarusa, kjer se skrivata ZORA in CARLO. H.RICHTER nekaj časa stoji v prazni delavnici in razmišlja)

Kaj nam je bilo tega treba? Pol mesta praznega za te proklete Lahe. Bodoči upi našega naroda pa umirajo na fronti...

(odide iz delavnice)

ZORA (se povleče izpod Ikarusa, nato pomaga še CARLOTU)

Si ga slišal? Zdaj pa samo še po naše govori, ko gre za našo zemljo in ko vsi že vemo, da bo ta država propadla.

CARLO Mama, zakaj ne greva s tistimi vlaki?

ZORA A te zanima kako Dunaj zgleda?

CARLO Vsi moji prijatelji so šli.

ZORA Pa ne gredo v Dunaj. Mi je pisala Marina. Tam kjer so oni zdaj se živi kot pri prašičih. Samo blato. Pa lakota jih daje, ker država nima za jesti.

CARLO Ampak imajo pa prijatelje. Tu pa še šole več ni.

ZORA Pa tako si se upiral šoli...

(Slišita korake. Zopet se skrijeta pod Ikarusa. V delavnico stopi ADRIANA, v rokah nosi dojenčka, povitega v belo rjuho. ZORA jo zagleda in skoči izpod Ikarusa)

Kam pa ti? A misliš, da boš lahko kradla še preden boste vojno zmagali?

ADRIANA (presenečena)

Mi scuso. Pensavo fosse vuoto.¹⁰⁴

(ZORA pogleda proti CARLOTU. Ta se zvleče izpod Ikarusa)

CARLO Da je prazno, je mislila.

ZORA Seveda je prazno. Vse je prazno, ko so nas pa čisto sestradali ti tvoji...

(se zažene proti njej. Takrat zagleda dojenčka v ADRIANINEM naročju)

Kaj pa je to? A si pankrta prinesla?

¹⁰⁴ Se opravičujem. Sem mislila, da je prazno.

ADRIANA Non capisco.¹⁰⁵
 CARLO Ne razume.
 ZORA (CARLOTU, razdraženo)
 Pankrt! Kako se reče pankrt po Italijansko?
 CARLO (začudeno)
 Kaj je to pankrt?
 ZORA To kar bi ti bil, če ne bi bil od očeta.
 CARLO Slovenec?
 (ADRIANI uide smeh)
 ZORA Kaj se pa ti smeješ, krota Italijanska?
 (ADRIANA se zresni)
 A ti slučajno znaš po naše?
 (se obrne h CARLOTU)
 Si ti vedel za to mali?
 CARLO Jaz nisem nič vedel. Jaz nisem nič vedel.
 ZORA Ti bom jaz že dala, da pred mamó prikrivaš stvari.
 In to sploh zdaj, ko nas itak vsi sumijo zaradi
 tvojega očeta!
 (zagrabi CARLOTA, da ga bo po riti. ADRIANA
 vskoči z besedo)
 ADRIANA Prosim, ni vedel.
 CARLO Nisem vedel! Nisem vedel!
 ZORA Kaj se ti vmešavaš, kača Lahovska! Raje se vrni v
 tisti vaš Rim, ne pa da nosiš podmladek s seboj v
 naše kraje.
 ADRIANA Ti kraji niso vaši!
 ZORA (spusti CARLOTA in gre proti ADRIANI)
 Čigavi pa so? Vaši?
 ADRIANA Ravno toliko kot vaši!
 (od zunaj pride v delavnico H.RICHTER)
 H.RICHTER Steiner! Tukaj imamo še tri!
 (ADRIANI in ZORI)
 Kaj je zdaj to? A boste počakali, da vas Italijani
 dobijo? Ofenziva prihaja v Gorico. Tukaj ni več
 varno.
 (malo pomisli, nato nadaljuje)
 Mogoče bi vama pa bilo to bolj všeč? A bi radi
 počakali? Verjemita mi, da vama bombardiranje ne
 uide.
 ZORA Herr Richter, midva s Carlotom nisva s to
 Italijanko.
 H.RICHTER A tvoj pa ni Italijan?
 ZORA On je Furlan! To je čisto nekaj drugega!
 H.RICHTER Pa je vseeno šel preko meje k sovražnikom in prijel
 puško v roko za svoje rimske vladarje. To je zame
 Italijan. Reče, da je za eno stran pa drži figo v
 žepu in ob pravem trenutku prestopi.
 (ZORA je tiho)
 Tako ja. Ampak naša država je pravična in bo tudi za
 takšne kot sta vidva s Carlotom lepo poskrbela. Že

---

¹⁰⁵ Ne razumem.

tri begunske vlake sta zamudila. Naslednjega ne bosta.

(se obrne k ADRIANI)

Kaj pa vi gospodična Marino?

(zagleda dojenčka, šokiran)

Kaj imate to v rokah? Nekaj od naših zaveznikov?

ADRIANA Prosim, pustite me na miru!

H.RICHTER Pa še po naše zna. Nazadnje ste pa samo po vaše blebetali...

(se obrne k ZORI)

Mogoče pa ta Italijanka sluti, da so se njihovi ljudje ušteli, ko so Avstrijsko krono napadli. Se je hitro priučila našega jezika.

ZORA Naš jezik ne bo kaj veliko pomagal pod dunajsko krono.

H.RICHTER Zdaj prihajajo drugi časi. Slovenci bomo dobili federacijo.

(pokaže spet na dojenčka)

Pa se ne spomnim, da bi ga prijavili na upravi.

ADRIANA V Trstu je prijavljen.

H.RICHTER A tam ste ga skotili? Kako je pa ime temu pankrtu?

Gabrielle? Emmanuell? Luigi? Sama lepa imena.

Pogumna, a nespametna. In tako kot vaš pankrt rinejo v tuje kraje brez dovoljenja.

(vzame v roke beležko)

No, kako je ime temu Lahu?

(bridko)

Da izvršim še zadnje dejanje v svoji funkciji, preden grem v gore.

ADRIANA Bambino.

H.RICHTER To pa ja ni ime. Ne morete ga kar dojenček klicati.

ADRIANA Ime bi mu moral oče dati. Pa se mu je preveč mudilo k drugi.

ZORA Pa ga boš morala poimenovati!

ADRIANA Takoj ko bo shodil ga bom poslala delat, potem pa si naj kar sam izmisli ime za v delavno knjižico.

H.RICHTER Jutri zjutraj je zadnji vlak za selitve. Če ne boste na njem vsi štirje boste lahko kar tule vedrili, ko bodo bombe padale po Gorici.

(H.RICHTER odide ven v rdečo svetlobo)

ZORA Pridi, greva spakirat.

(zagrabi CARLOTA za roko in ga zvleče skozi prehod v šivalnico. RICHTER čez prehod še doda preden odide)

H.RICHTER Pa najdite mu neko nemško ime...

ADRIANA Vseeno mi je kako se ga kliče! Per me lo puoi chiamare anche bastardo.¹⁰⁶

(se sesede skupaj z otrokom, nekaj časa gleda v prazno, obraz ima kamnit in brezizrazen, nakar kar naenkrat zajoče. Nekaj časa joče, v ozadju

¹⁰⁶ Zaradi mene je lahko tudi pankrt.

pa nebo krvavi od rdeče barve. Nato se nekajkrat zabliska in čez čas izredno močno zagrmí. ADRIANA se zažene proti vratom v šivalnico, vendar so zaklenjena. Tolče po njih) Zora! Prosim vas! Odprite!!

(nekaj časa tolče po vratih, vendar ni nobenega odziva, skuša se skriti pod Ikarusa, ne gre... V paniki zbeži ven. Zvok se bliža. Oder je sedaj v čisti temi, samo še bliski ga osvetljujejo. Kmalu se sliši strel pušk in kriki množice razjarjenih vojakov)

Tema.

2.2 STANJE NA FRONTI

Vse je v temi. Še vedno bobnijo eksplozije, vendar zdaj ni več zamika med svetlobo in zvokom, saj so eksplozije čisto blizu. Med bliski se vidi obrise METODA na levi strani, kako gleda skozi daljnogled nekam v daljavo na desni. Vsakič, ko sliši eksplozijo, trzne s celim telesom. Čez čas vzame iz torbe beležko in si začne nekaj zapisovati.

METOD Zahodno petnajst stopinj, enajst minut. Južno tri stopinje, šestinštirideset minut.
(znova gleda skozi daljnogled, nato ga spet odloži in si začne zapisovati)
Zahodno dvanajst stopinj, petinpetdeset minut. Južno tri stopinje, dve minuti.
(z njegove desne k njemu prileze H.RICHTER, kakor da bi se do njega splazil po tesnem tunelu. Zaradi hrupa se morata oba dreti)

H.RICHTER Imaš koordinate?

METOD (poda list papirja)
Razlezli so se.

H.RICHTER (gleda v list)
Liebgot! Pa si to dobro izmeril?

METOD Nisem slep.

H.RICHTER Nisem rekel, da si.

METOD Potem pa nesi ta list k telegrafistu in me pusti, da opravljam svoje delo.

H.RICHTER Poslušaj Metod, a nisva zdaj v istem dreku?

METOD Nisva, ne. Nemčurji prekleti. Samo malo se priliznete Avstrijcem pa že dobite značke za pohlevnost.

H.RICHTER A misliš, da ti si pa kar po pomoti na izvidnici namesto spodaj v ofenzivi?

METOD (se obrne k H.RICHTERJU)
Bolje zate, da mi ne rečeš, da si posređoval!

H.RICHTER Slovenci moramo skupaj potegniti!

METOD A zdaj si pa kar naenkrat spet Slovenec?

H.RICHTER Nimam se kaj sramovati. Raje sem sit Slovenec pod Avstrijcem, kot lačen Slovenec pod... Pod kom že?

METOD Pod nikomer! Jugoslavija! To je za vse enako. Demokratična in socialna razdelitev oblasti.

H.RICHTER Seveda. Pod Srbskim kraljem. A misliš, da bodo Avstrijski Srbi dolgo trpeli našo družbo brez svojih bratov?

METOD (dvigne daljnogled k očem)
A ne rabiš odnesti koordinat?

H.RICHTER (hoče še nekaj dodati, a si premisli)
Pazi na Lahe. Pridem nazaj z novo direktivo.
(H.RICHTER se splazi nazaj v luknjo, METOD nadaljuje opazovanje. Nekaj časa se bombardiranje nadaljuje, nakar eksplozije utihnejo. Z desne prileze na prizorišče COSIMO.

Tako kot METOD, tudi on opazuje nasprotno vojsko z daljnogledom. Nekaj časa gledata drug proti drugemu, vendar se ne vidita. COSIMO si tudi zapisuje koordinate v beležko)

COSIMO D'opre a... est cinquante cinc gras siet minus... a sud... tre gras, cinquantesink minus... fino a ist trentedoi gras un minus... a sud un gras tredis minus.¹⁰⁷

METOD Prokleti Lahi. Kaj nam je bilo tega treba, da se tu po teh gorah podimo?
(z desne strani na prizorišče prileze S.CALABRO in pobere zapiske iz COSIMOVE beležke)

C.CALABRO Qualcosa di particolare?¹⁰⁸

METOD Da ste še Furlane naščuvali proti nam... Tega vam nikoli ne odpustim.

COSIMO No.¹⁰⁹

S.CALABRO Osservali attentamente che non avanzino.¹¹⁰

METOD Le kaj zdaj Cosimo počne s temi Lahi? A jim čevlje glanca ali jim riti liže?

S.CALABRO Mi hai capito?¹¹¹

COSIMO (zadirčno, a potihno)
Lasimi in pas.¹¹²

METOD Če ne enemu gospodarju, pa drugemu. Furlan neumen.

S.CALABRO Scusi?¹¹³

COSIMO Lasimi in pas!¹¹⁴

METOD (se zadere v prazno)
A ti paše Italijanska rit? Ti paše njen okus? Proklet Lah neumen furlanski! Naj se ti zatakne od njihovih špagetov!
(COSIMO in S.CALABRO oba slišita krik iz daljave. S.CALABRO potreplja COSIMA po rami, naj pogleda. Ta dvigne daljnogled in začne loviti glas po gorovjih, medtem ko si S.CALABRO prisloni ostrostrelsko puško k očesu. METOD medtem vstane in še bolj na glas kriči čez praznino)

METOD Da mi vsi pocrkate, prokleti makaronarji požrešni! Nehvaležni za zemljo, ki jo imate! Mi pa že stoletja trpimo pod drugimi! Kako si drznete? Kako si upate biti še naše zemlje lačni?!

S.CALABRO Lo hai trovato?¹¹⁵

COSIMO Siri, siri.¹¹⁶
(iz luknje na levi prileze H.RICHTER, kriči)

H.RICHTER A se je tebi čisto zmešalo?
(z vleče METODA dol)

¹⁰⁷ Od: vzhodno petintrideset stopinj, sedem minut, južno tri stopinje, petinpetdeset minut. Do: vzhodno dvaintrideset stopinj, ena minuta, južno ena stopinja, trinajst minut.

¹⁰⁸ Kaj posebnega?

¹⁰⁹ Ne

¹¹⁰ Le dobro jih opazuj, da ne prodrejo.

¹¹¹ Si me razumel?

¹¹² Pusti me na miru

¹¹³ Prosim?

¹¹⁴ Pusti me na miru!

¹¹⁵ Si ga našel?

¹¹⁶ Iščem, iščem

Na drugi strani pa cela Italijanska armada!

S.CALABRO (nestrpno)
Dov'e'? Dov'e'?¹¹⁷

METOD Poščijem se na te Italijane in njihove gnile puške!

COSIMO Spiete...¹¹⁸

METOD Trikrat manj nas je pa nas ne morejo.
(se dvigne nazaj in spet kriči)
Kaj rinete v vojno, če ne znate puške prijeti? Kaj nas vlečete, da se podimo po teh gorah in jih luknjamo z bombami?

H.RICHTER (zvleče METODA dol in mu z rokami zapre usta)
Zdaj pa dovolj. Bi rad da oba pocrkava med temi skalami?

COSIMO (vzklikne)
Li che! Le dret!¹¹⁹
(S.CALABRO usmeri puško naravnost predse v levo polovico prizorišča. H.RICHTER medtem spusti roke z METODA. Ta se preda in nadaljuje potih)

METOD Richter, a ti ne razumeš, da sva že zdavnaj umrla? Samo vprašanje časa je še, kateri dan v letu.

COSIMO (pomirjujoče)
Quiet. E planc.¹²⁰

METOD Ampak v tej vojni. In za te Italijane tam spredaj.

S.CALABRO Lo tengo di mira.¹²¹

METOD In za tiste Avstrijce tam zadaj.

H.RICHTER Ti Avstrijci bodo vsak čas užgali svoje kanone proti Italijanom in bomo končno razbili njihovo črto!

METOD To zgodbo sem že slišal.

H.RICHTER Preveč so se razlezli. Zdaj jih bomo razbili, boš videl.

METOD (miren, se dviga v počep)
Videl sem že vse kar sem rabil videti. Propad človeštva in razkroj vsega svetega. Ko sosed mori soseda za krpo neplodne zemlje. Daj, greva v bunker preden začne pokati.
(METOD se vstane, S.CALABRO ga zagleda, ustrelji in zadene METODA v grlo.)

METOD Aaargh...
(Kri poškropi H.RICHTERJA, ta zagrabi METODA za grlo in ga začne vleči proti luknji)

H.RICHTER Drži se Ziegler! Da mi ne bi slučajno crknil, pesjan trmasti! Nisem ti dal dovoljenja, da crkneš!
(S.CALABRO še strelja, vendar ne zadene)
Prokleti Lah! Naj vas kanoni požrejo!
(zvleče METODA v luknjo. S.CALABRO spusti puško)

S.CALABRO Uno l'ho colpito.¹²²

COSIMO Un par un.¹²³

¹¹⁷ Kje je? Kje je?

¹¹⁸ Počakaj

¹¹⁹ Tamle je! Naravnost!

¹²⁰ Mirno. Počasi.

¹²¹ Imam ga v merku.

¹²² Enega sem zadel.

(v tistem se ponovijo eksplozije, zdaj se bliska na desni strani. COSIMO in S.CALABRO padeta po tleh. Zgledata ranjena. Nekaj časa se še bliska. Eksplozije so ušesa parajoče. Nato utihnejo. Na odru je tema)

Tema.

2.3 AVSTRIJSKA GORICA

Dan je. Na odru je nekaj postelj za ranjence. Na eni od njih leži ranjenec (METOD) s povito glavo, neprepoznaven in nepremičen. Na tleh na drugi strani leži COSIMO, s povito ramo, priklenjen ob steno na kupu slame. Prepoznamo prostor kot METODOVO delavnico. Sedaj je preurejena v vojaško bolnišnico. Garažna vrata so odprta. Svet je v razsulu in nesnaga je vsepovsod, tudi v improvizirani bolnišnici. Notri sije rdeča svetloba od zunaj. Iz daljave se bliska in sliši se pridušeno bobnenje eksplozij. V garažo stopi H.RICHTER. Stopi do COSIMA in ga sune med rebra.

H.RICHTER Ti je všeč, kako smo ti postlali?

COSIMO Po avstrijsko. Za vaša ljudi tutto, za druga ljudi pa suho slama.

H.RICHTER Za takšne kot si ti bi bil najboljši metek v glavo.

COSIMO Zakaj? Ker hočema svoja zemlja, da je naša?

H.RICHTER (ga brcne v glavo)

Čigava zemlja?

COSIMO Nostre. Nostre.¹²⁴

H.RICHTER Da te ni sram, Lah nehvaležni. Kajzer te je od malega vzgajal. Te naučil pisati, ti dal streho nad glavo, vse ti je dal!

COSIMO Dut¹²⁵, samo da sem njegov sclaf¹²⁶. Da klanjam glava.

H.RICHTER Tišina, Lah neotesan!

COSIMO Lah! Lah! Samo to znaš, da rečeš. Da sem Lah.

H.RICHTER Kaj si pa drugega kot Lah!

COSIMO Nisem Lah. Jaz sem Fur-lan.

H.RICHTER Če si pa Fur-lan, kaj pa potem dvigaš puško za Laha!

COSIMO Oni nam bodo dali zemlja, svoboda. L'italia le libertat.¹²⁷

H.RICHTER (zagrabi COSIMA za verigo)

Tukaj imaš zdaj svojo svobodo. Pljuvaš v skledo in skleda pljuva nazaj!

(COSIMO ga pljune v obraz)

Pa tudi pesti ima ta skleda.

(H.RICHTER ga udari po gobcu)

Pa še kaj hujšega za takšne Lahe kot si ti.

(povleče pištolo in mu jo porine v usta)

Furlanske Lahe, ki skačejo od enega gospodarja k drugemu, kot brezglave kure, preden jih v juho pomočiš.

(ranjeni vojak se zbudi in spregovori)

METOD Ta pravi se oglaš!

H.RICHTER (COSIMU)

Da naši vojaki umirajo na fronti ali pa pridejo domov s povitimi glavami. Za takšne kače kot si ti.

¹²⁴ Naša. Naša.

¹²⁵ Vse

¹²⁶ suženj

¹²⁷ Italija je svoboda.

(COSIMO skuša nekaj reči, vendar ne more zaradi pištole v ustih)

METOD No, pusti ga no, Laha neumnega.

H.RICHTER (se vstane in stopi k METODU)
Si buden? Kako si? Okrevaš?

METOD Zdaj več ne, ko se dereš pod mojo streho, kot da sredi Trsta prodajaš pokvarjene klobase.

H.RICHTER Smo jo prekvalificirali v bolnišnico.

METOD (se razgleda naokoli)
Vidim. V bolnišnici se pa še manj kriči.

H.RICHTER Laha zaslišujem.

COSIMO Furlana!

METOD Kolikor sem jaz slišal, si uspel iz njega izvleči samo to, da je Furlan. To bi ti znal pa že jaz povedati.

H.RICHTER Še vse kaj drugega bo povedal, preden jaz končam z njim.

METOD Kaj? Da ste mojo delavnico prekvalificirali v bolnišnico?

COSIMO Moja delavnica! Moja hiša!

H.RICHTER (povleče COSIMA za verigo)
Ko si šel čez mejo k svojim si se odpovedal tej parceli.

COSIMO (znova pljune proti H.RICHTERJU)
Mari putane!¹²⁸ Svinja germanska!
(skuša ga brcniti, vendar se mu H.RICHTER izmika na varni razdalji)

H.RICHTER Lej, ga, lej. Še ima nekaj moči v sebi. A te ni utrudilo skakanje z vrha na vrh? Te niso utrudile naše bombe?

COSIMO Pfff! Trikrat manjša vojska!

H.RICHTER In trikrat močnejša!

METOD (prekine)
Takole res ne bosta nikamor prišla. Richter, pusti naju malo sama, da se pomeniva. Sosed s sosedom.

H.RICHTER A bi mu rad izdal naše skrivnosti?

METOD Kaj?

H.RICHTER Slišal si me! Misliš, da sem pozabil, da si proti kajzerju?

METOD (se razburi)
Pa me boš zdaj še obtožil, da sem proti svoji lastni domovini? Da se bom z Lahi spajdašil, ko pa dobro veš, da sem že od nekdej za slovensko stvar?

H.RICHTER Ne, nisem tako mislil. Ampak nevarno je takole prepuščati zadeve nekomu, ki...
(se obotavlja)

METOD Ki kaj?

H.RICHTER Also...¹²⁹

METOD Kar povej zdaj, da si ne bomo kaj dolžni.

---

¹²⁸ Mat kurba!

¹²⁹ No...

- H.RICHTER No, pa saj vendar moraš razumeti. Nisi poleg pri politiki, ne veš kako se tem stvarjem streže.
- METOD Nisem poleg, ker moraš po germansko kimati z glavo, če hočeš biti poleg. Mene ne zanima podpisovati listin, ki pečatijo našo usodo.
- H.RICHTER Čigavo usodo?
- METOD Ne delaj se neumnega. Slovensko, čigavo pa? A si german ali slovenec?
- H.RICHTER Pa saj bomo zdaj dobili federacijo, boš videl.
- METOD Takole jo bomo dobili.
(pokaže s figo proti H.RICHTERJU)
Takole nam bo pokazal Karel našo federacijo. Dokler se tolčemo zanj, bo govoril
(nadaljuje z nemškim naglasom)
ja, ja. Aber natürlich. Slowenisches Parlament. Slowenisches Ordnung und...¹³⁰
- COSIMO Ti prei...¹³¹
- METOD (pokaže na COSIMA)
Vidiš? Še njemu je jasno, da nas vlečejo za nos ti tvoji avstrijski politiki. Še temu Furlanu zabitemu, ki mu ni jasno, da Italijani njemu isto delajo.
- H.RICHTER Pa vseeno ne morem zasliševanja prepustiti tebi, ko pa nisi prave garniture. Nisi...
- METOD Zahtevam...
(razmišlja... dobi malo blazen nasmešek)
Zahtevam spremembo priimka.
- H.RICHTER Spremembo priimka?
- METOD Spremembo priimka.
- H.RICHTER (se razburi)
Kakšno spremembo priimka! A smo v vojni ali v miru, da si bomo izmišljevali takšne neumnosti.
- METOD Ti priimki so nam bili vsiljeni, Richter! A ne razumeš, da te imajo za norca?
(z nemškim naglasom)
Poglejte gospoda Richterja tam spodaj, kako se oblači v naše avstrijske cunje in kako se pači v našem starokopitnem jeziku.
(COSIMO se zasmije)
- H.RICHTER Kaj se režiš!
(brcne COSIMA)
- COSIMO La veritat fas mal piu dei cals.¹³²
- METOD No?
- H.RICHTER No, kaj?
- METOD (njegov pogled postane še bolj blazen)
Zahtevam spremembo priimka. Kolikor vem je to tvoje področje.
- H.RICHTER Metod, prosim te. A se ti zdi to primeren trenutek?
- METOD A si na fronti? A sem jaz?
(tišina)

¹³⁰ Ja, ja, seveda. Slovenski parlament, slovensko sodstvo in...

¹³¹ Lepo prosim...

¹³² Resnica boli bolj kot brce.

No, potem pa le pojdi po svoje papirje, da to čim prej uredimo.

(H.RICHTER ga nekaj časa gleda, nakar se odpravi proti izhodu)

H.RICHTER Bomo uredili, bomo! Najprej ti bomo priimek spremenili, takoj zatem te bomo pa še pred zid postavili.

(odide, sliši se ga od daleč)

Da si drzneš takole metati polena v kolesje časa.

METOD (blazen, se zadere za njim)

Zidar! Boš znal to črkovati, švabo neumen?

H.RICHTER (pride nazaj in se zdere)

Naravnost feldmaršalu te bom raportiral in še sam se bom javil za tvoj ustrel, ko me takole pošiljaš po opravkih. Svojega lastnega nadrejenega!

(H.RICHTER odkoraka. METOD in COSIMO nekaj časa čakata v tišini)

METOD (METOD se zareži. Mogoče se mu rahlo meša?)

No, pa sem se ga znebil.

COSIMO Bravo.

METOD Torej, dragi moj prijatelj... Kaj mi boš povedal o Italijanih?

COSIMO Nuie piç!¹³³

METOD Kako nič. A se ne stiskaš z njimi vsako noč, ko bombe padajo po vaših glavah?

COSIMO Pa ti? Se stiskaš z nemci?

METOD To je drugače. To je naša zemlja.

COSIMO (pokaže ven proti rdeči svetlobi zunaj kjer utripajo eksplozije)

Tisto pa moja!

METOD Šel si čez mejo, da se tolčeš za drugega gospodarja! Že to, da se *mi* tolčemo za drugega je neodpustljivo, ampak ti si pa dejansko šel v svet in poiskal novega, ker ti stari ni več odgovarjal. Kaj je to, če ne neumnost?

(COSIMO molči)

In zakaj? Ker govorijo podoben jezik? A misliš, da ti bodo pustili, da boš po svoje govoril v njihovih uradih in šolah? Da boš njihov brat?

COSIMO Metodo, ti ne veš nuie.¹³⁴

METOD Vem, da si izdal svojega prijatelja.

COSIMO Ne pa svoja kri! Ne pa svoja družina!

METOD Tvoja družina trenutno strada v nekem begunskem taborišču. A temu se reče biti zvest?

COSIMO Kaj pa moja druga družina? Me pari? Me mari?¹³⁵

(METOD umolkne)

Eee, za oni pa nisi vedel? Tam preko Soča. Pa pridejo Italijani in rečejo, da mora oče v vojska. Pride vojska in completementri¹³⁶ vse vzame.

¹³³ Prav nič!

¹³⁴ nič

¹³⁵ Moj oče? Moja mama?

¹³⁶ popolnoma

(se hoče dvigniti proti METODU, vendar ga verige ustavijo)

Kje je moja zvestoba? Tam je moja zvestoba!

(nekaj časa sedita v tišini. COSIMO je vidno pretresen. Prikriva, da so se mu orosile oči)

Šest nas je bilo. Pa so vsi šli. Najprej bolezen, potem pa še Libija. Pet bratov je muarti¹³⁷. Komu sem zvest? Komu? Tistim, ki so me spravili na svet.

(METHOD ostane brez besed. Nelagodna tišina. Odprejo se prehodna vrata in v delavnico stopi ADRIANA. Oblečena je v obleko vojne medicinske sestre, vendar obleka ni čista, ampak polna krvi. Ko zagleda COSIMA in METODA, je najprej šokirana, nakar se loti dela, kot da ju ne prepozna. Stopi h COSIMU in prebere z listka okoli njegovega vratu)

ADRIANA Cosimo Monti. Prigioniero di guerra. Ferite superficiali.¹³⁸

(s krpico začne umivati rane in ga pregleduje po telesu)

METHOD Kakšne površinske rane? Saj je cel porezan od šrapnelov.

COSIMO Adriana? Cumo lavoris per lor?¹³⁹

ADRIANA Venite con me, affinche' il dottore possa medicarvi.¹⁴⁰

METHOD Tako ja, pelji ga k doktorju, reveža. Saj še tega ne ve ali se mora bojevati za nas ali proti nam.

(ADRIANA in COSIMO odideta skozi prehod, medtem pa čez garažna vrata od zunaj pride H.RICHTER)

METHOD A si me že raportiral? To je bilo pa hitro.

H.RICHTER Ziegler, zdaj te pa imam! Do zdaj te nisem imel zares, zdaj te pa imam!

METHOD Zidar, ne Ziegler.

H.RICHTER No, seveda, nisi več Ziegler. Zdaj si... Opeka.

METHOD Kakšna Opeka! Sem rekel, da sem Zidar.

H.RICHTER Tri Zidarje imamo v tvojem bataljonu. Tako da ti boš Opeka.

(mu pomoli papir, a ga ne spusti)

In prva naloga našega vrlega gospoda Opeke bo tajna misija.

METHOD Tajna misija?

H.RICHTER Tisti kup tamle boš usposobil.

(pomigne proti kosom Ikarusa v kotu)

Da bo primeren za boje v prvih zračnih linijah Avstro-Ogrske vojske.

(se zasmeji in spusti dokument)

Vse je tu notri. Pod izjavo o spremembi priimka.

METHOD Motiš se, če misliš, da bom svojega Ikarusa--

---

¹³⁷ mrtvih

¹³⁸ Vojni ujetnik. Površinske rane.

¹³⁹ Adriana? A zdaj pa za njih delaš?

¹⁴⁰ Pridite z menoj, da vas doktor zakrpa.

H.RICHTER Ali ga boš usposobil za vojne namene, ali pa te čaka strel v glavo. Vse je tu notri, kar preberi si. Ungehorsam, Amtsvergehen, Fahnenflucht¹⁴¹--

METHOD (bere, prekine H.RICHTERJA)
Dezertterstvo? Ti bom jaz dal dezertterstvo! Kje in kdaj? Kje-in-kdaj?

H.RICHTER (brezizrazno)
Na izvidnici.

METHOD Ko so me sredi ofenzive Italijani ustrelili? To je zate dezertterstvo?

H.RICHTER Zapustil si svojo pozicijo!

METHOD Dobro veš, da--

H.RICHTER Dobro vem, da si si drznil me prekiniti sredi zasliševanja. In dobro vem, da že ves čas iščeš priložnost, da bi zapustil enoto. Da bi se raje posvetil tej svoji igrački.
(pokaže na Ikarusa)
Ko sem majorju omenil, da smo te namestili v tvoji delavnici, kjer nam hodijo v napoto ravno tvoji eksperimenti, so mu oči zažarele! Da te moramo uporabiti je rekel. Zato nehaj jokati in na delo. Za kajzerja, za Avstro-Ogrsko, za Slovensko republiko!

METHOD Ampak, Ikarus naj bi bil posvečen svetlobi. Moral bi biti moj največji dosežek, ne največji madež na moji duši.

H.RICHTER (se odpravi do garažnih vrat)
Rekel si, da bo letel. Zdaj pa naj leti. Ali to, ali pa strelski vod.
(odide.)

---

¹⁴¹ Neposlušnost, prekršitev povelja, dezertterstvo

2.4 NAPAD NA GORICO

Bolnišnica. Zunaj še vedno žari rdeča svetloba zahajajočega sonca, vendar je svetloba čedalje bolj šibka rdeča. Izgleda, da bo kmalu noč. Na svoji postelji sedi METHOD. Pred seboj ima kos Ikarusa. Ostali deli še vedno ležijo v kotu, polomljeni. Nekaj časa tako sedi sam, v ozadju občasno zabliska in zagrmí od naključnih topovskih strellov. Nato zunaj vojna utihne. Tišina je skoraj boleča. Iz sosednje sobe pride ADRIANA, panična.

ADRIANA A ste kje videli Cosima?
(METHOD je nepremičen. Bulji v kos Ikarusa pred sabo. ADRIANA steče proti garažnim vratom in zre ven v rdečo svetlobo)

METHOD (ne pogleda ADRIANE)
Zbežal je.

ADRIANA Kdaj?

METHOD Malo prej.

ADRIANA Pa ste mu kar pustili?

METHOD Kaj pa naj?

ADRIANA Ustavili bi ga. Zdaj bo šel nazaj k Italijanom.

METHOD Vseeno mi je, kam bo šel.

ADRIANA Četudi pride nazaj in vas ustrelí?

METHOD (se obrne proti ADRIANI)
Cosimo služi svojemu srcu. Če mu srce pravi, da mora braniti očeta in mater, kdo sem jaz, da mu bom to preprečeval?

ADRIANA Pa bi meni tudi pustili zbežati?

METHOD A vas kdo zadržuje tu?

ADRIANA Mislíte, da sem prostovoljno tukaj?

METHOD Kam bi pa bežali? Nazaj v Trst?

ADRIANA Ne. Tja več nikoli.

METHOD (nekaj časa jo gleda. Razmišlja. Nato vpraša)
Zakaj ste sploh prišli v Gorico?
(ADRIANA molči)
Svobodna volja ste rekli. A se je v Trstu kaj takega zgodilo? Da je tako načitana ženska prišla v Gorico šivati obleke in rane...

ADRIANA Nič kar bi se vas tikalo.

METHOD Najbrž ste kaj takšnega ušpičili. Zagotovo niste na lastno pest prišli v ta naš mediteran brez morja.

ADRIANA Gospod Ziegler, nekaterih stvari preprosto ne boste nikoli vedeli.

METHOD A niste slišali? Gospod Opeka sem po novem. Kar zapišite si.
(nekaj časa jo gleda, nato nadaljuje)
Bi rekel, da je šlo za nekakšno kaznen. Če pravíte, da nočete več nazaj. Bi rekel, da ni, da nočete. Bi rekel, da ne smete.
(ADRIANA molči, vendar postaja rdeča v obraz)
Kaj ste storili, da so se vas starši odrekli?

ADRIANA (izbruhne od jeze)
 Kaj vi veste o teh rečeh? Kaj vi veste, ko ste se pa rodili s tisto zadevo med nogama? Ki odpira vsa vrata in vas ščiti pred tisoč nevarnostmi. Kaj veste vi o resničnih težavah, ki pretijo ženskam? O tem, kako ste moški naša največja poguba?

METOD No, prosim. Kakšne šutarije so pa zdaj to?

ADRIANA Svobodna volja, ja. Ampak čigava? Moja? Ali svobodna volja vseh moških tega sveta, ki mislite, da se lahko sprehajate naokoli in odlagate svoje seme v vsako ped zemlje, brez da bi pomislili na posledice.

METOD Za takšne zadeve sta vedno potrebna dva.

ADRIANA Ampak ni nujno, da sta oba enako obveščena.
 (METOD se ji približa, ADRIANA v paniki)
 Otroka imam.

METOD (se ustavi)
 Otroka?

ADRIANA Ja.

METOD Kako mu je ime?

ADRIANA Bambino.

METOD (začudeno)
 Bambino?

ADRIANA (vztrajno)
 Bambino.

METOD Nenavadno ime.

ADRIANA To pa zato, ker ni ime.

METOD Pa se vam ne zdi, da mu bo malo nerodno, ko bo moral med vojake pa ga bodo vprašali po imenu?

ADRIANA Ko bo dovolj star, da se bo znal postaviti na lastne noge, ga bom poslala v svet, potem si pa lahko tudi sam izmisli ime.

METOD Zakaj pa mu ne daste imena?

ADRIANA Dajati imena otrokom je moška domena. Ženske smo dobre samo za rojevati.

METOD Vendar, če ni očeta--

ADRIANA Ga bo pa otrok moral sam poiskati. Ali očeta ali pa ime.

METOD Kruta mama ste.

ADRIANA Manj kruta od očeta.

METOD Pa tako privlačna ženska... Boste pa že našli novega očeta za svojega Bambinota.

ADRIANA Ga ne iščem. Hvala vseeno.

METOD (se zasmeji v zadregi)
 Saj se nisem ponujal.
 (v tistem se zunaj zabliska. Oba pogledata proti izhodu. Sliši se žvižg padajoče bombe. Nato delavnico preplavi žareča svetloba in zvok eksplozije para ušesa. Dim se vali čez prizorišče, ne vidimo ali je kdo sploh preživel. Ko se dim poleže, METOD skoči proti izhodu. ADRIANA leži na tleh, METOD ne opazi, da je poškodovana)

METHOD   Italijani so! Skoraj so že tukaj!!
                   (nova eksplozija, tokrat še bolj glasna. METHOD
                   pade na tla poleg ADRIANE. Objame ju dimni
                   oblak in ne vemo ali sta sploh preživela.
                   Slišijo se koraki vojakov, streli. Kričanje v
                   Italijanščini. ADRIANA se skuša vstati, vendar
                   se ne more)

ADRIANA   Gospod Method, prosim, pomagajte mi!
                   (METHOD se skloni, da jo bo dvignil, vendar ga
                   nova eksplozija vrže na tla. ADRIANA v paniki)
                   Prosim, pojdite v hišo! Bambino je tam. Prosim,
                   rešite ga!
                   (METHOD steče skozi vrata. Zasliši se nova
                   eksplozija. Tla se zatresejo. Streha se zruši
                   na Ikarusa, ADRIANA leži poleg grušča. Sliši se
                   METODOV krik, nato tišina. V garažo stopita
                   S.CALABRO in COSIMO, oba oborožena. Stopita do
                   ADRIANE. S.CALABRO jo dregne s škornjem,
                   ADRIANA zastoka od bolečine)

S.CALABRO   Portala in piazza, insieme agli altri.¹⁴²
                   (COSIMO jo pograbi, ADRIANA stoka od bolečine,
                   vendar vstane, omotična. Hoče proti prehodu,
                   vendar jo COSIMO zvleče ven. Izgineta.
                   S.CALABRO ostane sam. Ogleduje si Ikarusa v
                   kotu, polomljenega pod gruščem. Sliši nek zvok
                   iz hiše. Gre not. Čez čas prideta ven; METHOD, z
                   rokami kvišku, za njim S.CALABRO s puško)
                   Incatenati.¹⁴³
                   (METHOD se priklene z verigo. S.CALABRO stopi
                   proti izhodu iz garaže. Zunaj je sonce že
                   skoraj čisto zašlo. Vidi se le še krvava sled
                   na nebu. Vdihne večerni zrak)
                   Finalmente a casa. Nella nostra amata Gorizia.¹⁴⁴
                   (COSIMO se vrne. Na vhodu v garažo si s
                   S.CALABROM izmenjata nekaj pomenljivih
                   pogledov, nakar S.CALABRO vojakom zunaj)
                   Ripulite le strade. I corpi a sinistra.
                   L'attrezzatura a destra. Questo sara' il nostro
                   nuovo comando. Viva L'Italia!¹⁴⁵
                   (S.CALABRO odide. COSIMO se sprehodi mimo
                   METHODA do polomljenega Ikarusa)

COSIMO   Uničen je.

METHOD   Kaj je to tebi mar.

COSIMO   (previdno)

                  Bo še kdaj letel?

METHOD   A bom jaz še kdaj živel?

COSIMO   Kako? A ne živiš?

METHOD   Se tebi zdi to...
                   (povleče za verigo)

¹⁴² Spravi jo na trg, skupaj z ostalimi.

¹⁴³ Prikleni se

¹⁴⁴ Pa smo doma. V naši ljubi Gorici.

¹⁴⁵ Počistite ceste, trupla na levo, opremo na desno. To bo naš novi štab. Živela Italija!

- ...življenje? Ko drug drugega podimo z enega hriba na drugega?
- COSIMO Če je vojna.
- METOD Vojna? Ne bodi neumen. A misliš, da bi lahko bila vojna, če bi midva rekla, da nočeva vojne?
- COSIMO Eee, pa to so narodne zadeve. Midva sva pa samo Cosimo in Metod.
- METOD (apatično, brez prave volje)
Dovolj naju je skupaj, da rečeva ne, Cosimo.
- COSIMO Da naju ustrelijo.
- METOD V uporabi človek živi, v tej poslušnosti, ko se premika gor in dol po hribih kot kakšno govedo na paši, v tej poslušnosti pa človek umira. In za njim ostaja samo še žival, ki prežvekuje govno, ki mu ga dajejo jesti.
(jezno)
Jej! Tukaj imaš. Jej, rečejo. Pa ti dajejo govno v usta in obljublja, da je najslajša travna bilka.
- COSIMO (brca po razvalinah Ikarusa. Med njimi zagleda list papirja in ga pobere. ZORINO PISMO!)
Komu bi se pa ti upiral?
- METOD (se skuša vstati, vendar ga veriga ustavi)
Temu svetu, Cosimo. Temu svetu, ki obljublja zvestobo in vrača z izdajo. Temu svetu, ki nam pljuva v obraz.
(COSIMO bere. Še ne razume)
Naj crknejo vsi. Avstrijci, Italijani, Jugoslovani. Nič drugega nimamo na tem svetu kot prijateljstvo. Samo na to se lahko zanesemo.
(COSIMO prebere do konca. Zmečka list)
In midva sva prijatelja prej kot pa sovražnika.
- COSIMO (vrže listek v METODA)
A sin sigur?¹⁴⁶
(vrže se na METODA. Hoče ga ubiti. Ikarus od tresljajev razpada v ozadju)
A sin sigur??
- METOD Prosim, Cosimo.
- COSIMO Amis?¹⁴⁷
(na prehod steče S.CALABRO)
- S.CALABRO Cosa stai facendo? E' questo il modo di interrogare?¹⁴⁸
(Povleče COSIMA stran. Ta se pobere in odide iz garaže. Na odhodu se zadere v rdeče nebo)
- COSIMO Sciaf! Sciavo Sloveni!!¹⁴⁹

Tema.

¹⁴⁶ A sva res?

¹⁴⁷ Prijatelja?

¹⁴⁸ Kaj delaš? A se tako zaslišuje?

¹⁴⁹ Slovan/suženj/ščav slovenski. Prevod tu je težji, saj gre za prepletanje izvora besede suženj z besedo za slovana, ki ima v določenih etničnih skupnostih lahko tudi zaničevalne tone za slovensko manjšino. Za Slovence v Beneški Sloveniji se je večkrat uporabljal (in se ponekod še uporablja) izraz ščav, ki namiguje na manjvrednost slovenske etnične skupine.

2.5 NAJPREJ MORAJO ZBEŽATI

Sonca skoraj ni več na obzorju. Garažna vrata so na stežaj odprta. Poleg razpadlega Ikarusa sedi METOD. Njegov obraz je poln modric. Sključen je. Iz hiše pride v prostor ADRIANA. Skloni se poleg METODA in mu skuša očistiti rane, vendar se on brani.

METOD Pusti me na miru.
 ADRIANA Daj, da ti očistim rane.
 METOD Kaj jih boš čistila, ko jih bodo pa tako znova odprli, takoj ko se bodo zacelile.
 ADRIANA Pa vseeno. Moram...
 METOD Kaj moraš? Delati za njih?
 ADRIANA Dobro veš, da moram.
                   (METOD jo odrine in znova gleda v Ikarusa.
                   ADRIANA se znova približa in nadaljuje)
 Hvala, Metod.
 METOD Za?
 ADRIANA Ker si rešil Bambinota.
 METOD Pa daj mu že enkrat ime!
 ADRIANA Sem mislila, da mi ne bo hudo, ampak ko sem mislila, da bo umrl mi je bilo strašno pri srcu.
 METOD Zato pa rabi ime. V kakšnega možkega bo pa zrastel? Brez imena.
 ADRIANA Ne morem.
 METOD Ker nima očeta?
                   (se obrne k njej)
 Kaj pa, če bi mu jaz dal ime?
 ADRIANA Ti? Ti nisi nič.
 METOD Pomagaj mi pobegniti pa bom. Vse bom, zate in za malega.
 ADRIANA   (se izmika)
 Moj oče bi me--
 METOD Kaj bi te? On nima več besede pri tem.
 ADRIANA Pa vseeno. Nisva za skupaj.
 METOD   (jo prime za roko in se nasmehne)
 Slavko bo. Slovensko ime bo imel in slovensko bo govoril. Pa me ne briga kakšna kri se pretaka čez njegove žile.
 ADRIANA Slavko?
 METOD Ker se dere kot kak slovenski slavček. Pa v zborček ga bova vpisala, da bo pel lepe slovenske pesmi.
 ADRIANA Kaj se tebi spet blede? A sem rekla, da sem za?
                   (METOD jo poljubi. ADRIANA ga odrine)
 Boš dal mir! Smrdiš in cel si od strjene krvi.
                   (METOD jo še enkrat zagrabi. Tokrat se strastno poljubita. Od zunaj se sliši korake. ADRIANA stopi stran od METODA. V prostor vstopi COSIMO)
 COSIMO Cemut vaie?¹⁵⁰

¹⁵⁰ Kako gre?

METOD Slabo. Ne bo letel.
 COSIMO Moral bo. Še pred zimo.
 METOD Ne... bo... letel.
 (COSIMO že skoči nadenj, ko vskoči ADRIANA in se prične osladno pogovarjati s COSIMOM v italijanščini)

ADRIANA Cosimo, mi aiuteresti un'attimo in casa?¹⁵¹
 COSIMO (METODU)
 A zdaj pa že ona zate govori?

METOD Kaj govoriš šutarije.
 COSIMO Misliš, da ne vidim, ko se pogovarjata?
 ADRIANA Per favore Cosimo. Lascia questo Sloveno.¹⁵²
 COSIMO (odrine ADRIANO)
 Zame je samo ena ženska. In Metod mi jo je ukradel.

METOD Kolikor se spomnim, si me prosil, da tej deklici nekaj pišem v tvojem imenu.
 COSIMO Tisto je bilo v hecu.
 METOD (oponaša COSIMA)
 Da je bellissima.
 COSIMO Tas scrofe!¹⁵³
 METOD Pa si mi nekaj obljubil v zameno!
 COSIMO Obljubil, obljubil. Ti si meni obljubil! Da bova amiči do smrti.
 (pljune)
 Pfej, pa tvoja prometi¹⁵⁴.

ADRIANA Obljube?
 COSIMO Ti bom pokazal, kaj so obljube!
 (zagrabi METODA in ga zvleče ven)

ADRIANA Kakšne obljube??
 (COSIMO in METOD izgineta skozi garažo ven, v desno. Nekaj časa je ADRIANA sama, nakar v garažo z leve pogleda H.RICHTER. Stopi not, previdno)

H.RICHTER Pssst!
 (ADRIANA poskoči od presenečenja)

ADRIANA Herr Richter!
 H.RICHTER Kje je Opeka?
 ADRIANA Kdo?
 H.RICHTER Metod! Kje je Metod?
 ADRIANA Na zaslišanju.
 H.RICHTER (presenečen)
 Zaslišanju? Pa saj nima čina. Kaj bo pa vedel povedati?

ADRIANA Svojemu sosedu marsikaj.
 H.RICHTER Cosimo? Cosimo je živ?
 ADRIANA Živ in jezen.
 H.RICHTER No... Danes udarimo. Povej Metodu naj se skrije.
 Lahe bomo pregnali vse tja do Rima!

ADRIANA Kdo?

¹⁵¹ Cosimo, a bi mi pomagal pri nečem v hiši?

¹⁵² Prosim, Cosimo. Pusti tega Slovenca.

¹⁵³ Tiho bodi svinja!

¹⁵⁴ obljube

H.RICHTER Kako misliš, kdo? Mi! Avstrijci, Nemci, Slovenci, --
(se ujezi)
Kaj te briga kdo! Na čigavi strani sploh si, hudiča!

ADRIANA Na strani živih.

H.RICHTER Ti samo povej Metodu, da bomo udarili. Jutri tak čas bomo že jedli beneške ribe.
(H.RICHTER steče nazaj v levo ven)

ADRIANA Niso kaj preveč okusne.
(v garažo prispeta S.CALABRO in METHOD. Prvi drži drugega za roko. Porine ga v garažo. Pade na Ikarusa in ga skoraj do konca poruši)

S.CALABRO (v posmehljivem tonu)
Ci aspettiamo grandi cose da voi Icaro. Grandi e meravigliose cose.¹⁵⁵
(S.CALABRO odide iz garaže. METHOD se pobere s tal. Znova ima krvava usta)

METHOD Hudiča, do konca vojne se bodo ti Lahi še celo naučili udariti. Čedalje boljše jim gre.
(se nasmehne in si obriše krvavo ustnico)

ADRIANA Metod? Kaj sta se prej s Cosimom pogovarjala o obljudi?

METHOD Ah, tisto? Ma, mona, sem napisal pismo zanj, ker mi je obljubil svilo za mojega Ikarusa. Ampak kaj bom zdaj s to svilo. Ta zadeva ne bo nikoli letela.

ADRIANA Pismo? Tisto pismo z Dantejevimi besedami?

METHOD Ja. Tisto pismo.

ADRIANA A... tako.

METHOD (malo nerodno začne)
Jutri zjutraj bom zbežal. Pridi z menoj.

ADRIANA (hladno)
Kam?

METHOD Proti Trstu.

ADRIANA Proti Trstu? Med Trstom in Gorico je cela italijanska vojska.

METHOD Kam pa naj grem? Italijani tako dolgo že pikajo svoje osje igle v te hribe, da jim bo slej ko prej uspelo pičiti naravnost do Dunaja. Kaj bomo pa potem?

ADRIANA Kam pa greš?

METHOD Na ladjo in čez Atlantik. Pridi z mano Adriana. Ti in mali Slavko. Bomo šli skupaj v Ameriko, stran od teh šutarij tukaj.

ADRIANA Američani so se razglasili za zahodne sile.

METHOD Zato je pa tako perfektno. Jaz in ti, oba govoriva Italijansko. Dva imigranta iz Trsta v New Yorku? Zidar, Muratore... Bova že nekaj napisala na imigrantski list.

ADRIANA Nisem si mislila, da bi tako zlahka zanikal svoj jezik.

¹⁵⁵ Pričakujemo velike stvari od tvojega Ikarusa. Velike in čudovite stvari.

METOD Kaj nam bo jezik, ko nas bodo pa potacali z vseh strani? A ne razumeš, da umiram od znotraj, ko gledam kako ta dežela propada?

ADRIANA (hladno)
No, tako vam bom povedala gospod Opeka. Človek mora imeti neko hrbtenico. In vi ste mi v manj kot minuti uspeli dokazati, da nimate nobene. Najprej slišim, da trgujete s svojimi čustvi za svilo, nato pa še, da ste se pripravljene odreči svojemu priimku, samo zato da se boste skrivali nekje v tuji deželi, za tujim imenom in v lažnem jeziku.

METOD (jezen)
Gospodična Adriana, ne govorite o stvareh, ki jih ne morete razumeti. Vojna ni tako enostavna. A mislite, da je vse kar preberete v romanih resnično? Da se tam gori bojujemo z meči in v svilenih rokavicah? Videl sem več, kot bi človek kdajkoli moral videti. Videl sem, kako je kri tekla po stenah in napajala našo ljubo reko. Može, ki so jokali, kot prvič odkar so prilezli iz zibelke.

ADRIANA Moški, ki bo mojemu otroku oče, se ne bo bal bojevati za pravičen svet. Pa četudi mu grozi smrt.

METOD (hladno)
Če pa tako slabo mislite o meni se vam pa zahvaljujem za vso pomoč. Nasvidenje.
(gre proti izhodu. Zunaj sonce zaide)

ADRIANA Kam pa greš?

METOD Zaklatai prvega Laha, ki ga srečam. Potem pa še naslednjih sto, če me kateri od njih prej ne pokonča.

ADRIANA Si izgubili ves razum? Saj boš vendar umrl.

METOD Vsi, ki smo šli v tiste nore gore, smo že davno umrli. Samo kosa nas še ni našla.
(odkoraka ven, na desno)

2.6 KDAJ SE BOMO NEHALI STRELJATI

ADRIANA se v žalosti sesede na tla. Nekaj časa joče, z vseh strani padajo bombe, oder utripa od eksplozij. ADRIANA v jezi sleče medicinsko obleko in jo vrže v kot. Spodaj je v civilni obleki. Bombe jenjajo. Nato tišina. Zvok čričkov. Rdeča svetloba izginja, preлива se v modrino noči. Na oder pride H.RICHTER, jo zagleda, in gre do Ikarusa. Začne ga po kosih nositi proti kotu, k odvrženi medicinski obleki.

(med delom H.RICHTER. Počasi in preudarno)

H.RICHTER Zdaj se bodo zgodile korenite spremembe. Naša vojska je pri Kobaridu pokazala Lahom kdo je gospodar teh dežel.

(skupaj z ADRIANO pospravita vse kose Ikarusa v kot, kjer ostaja pozabljen)

Nova država, nova pravila. Slovanska država za slovansko ljudstvo, kjer bomo priznavali vse manjšine in jim dajali vse pravice, ki jim pristojijo.

(ADRIANA gre skozi prehod. Na odhodu še vpraša)

ADRIANA Kdo se bo pa vrnil zdaj ko je vse porušeno?

(H.RICHTER gre za njo, nosi sedež monocikla. V tem v delavnico prideta COSIMO in METHOD. METHOD se naslanja na COSIMA, brez noge je. Iz hiše pride H.RICHTER. Brez besed, šokiran, počasi povleče revolver in ga naperi v COSIMA)

H.RICHTER Pa te imam, svinja izdajalska.

(METHODOV glas je šibek)

METHOD Richter, prosim te. Vojne je konec.

(revolver je usmerjen na COSIMA)

H.RICHTER Takšne se zdaj pred zid postavlja.

(METHOD da roko pred revolver)

METHOD Cosimo me je rešil sigurne smrti. Kaj to nič ne pomeni?

(H.RICHTER ne popusti)

Kdaj se bomo nehali streljat?

H.RICHTER Ko bo svet spet pravičen.

(v tistem pride skozi prehod S.CALABRO)

S.CALABRO Bon giorno schiavi.¹⁵⁶

H.RICHTER Kaj pa ta dela tukaj??

(nameri revolver v S.CALABRA, ta se ne odzove)

S.CALABRO Signor Richter, vieni con me.¹⁵⁷

(nekaj časa je tišina)

Non capisci?¹⁵⁸

(se potrudi in pove po slovensko)

Gorica je naša. Tvoja vojska se je predala.

(S.CALABRO izroči H.RICHTERJU list papirja. Ta bere in bolj kot bere, bolj se ruši njegova

¹⁵⁶ Pozdravljeni sužnji/slovinci

¹⁵⁷ Gospod Richter, pridi z menoj.

¹⁵⁸ Ne razumeš?

moč. S.CALABRO iz toka povleče pištolo,
 razoroži H.RICHTERJA. Pomaha proti izhodu)
 Andiamo!¹⁵⁹
 (H.RICHTER ponosno, brez oklevanja odkoraka
 ven, S.CALABRO za njim)
 Vai!¹⁶⁰
 (Potisne H.RICHTERJA s pištolo. METHOD pomigne
 COSIMU naj jima sledi)

METHOD Povej mu, da je oficir!
 COSIMO Si. Si.
 (COSIMO steče za S.CALABROTOM. METHOD ostane
 sam. Iz hiše pride ADRIANA, zagleda nogo.
 Globoko zajame sapo. Glas se ji lomi)

ADRIANA Metod?
 METHOD Oprosti, ker me ni bilo. Sem se malo v Italiji
 zadržal.

ADRIANA Kaj se ti je zgodilo?
 METHOD Ko sem hodil proti Trstu me je dobila italijanska
 bomba. Pa so me zbasali med vojne ujetnike.

ADRIANA Kako si pa prišel ven?
 METHOD Cosimo.
 ADRIANA Cosimo?
 METHOD Zvedel je v katerem taborišču sem in mi pomagal do
 doma.

ADRIANA Samo da si na varnem.
 METHOD Adriana, vse kaže, da bodo ostali tukaj...

ADRIANA Kdo?
 METHOD Italijani. Mahajo z nekim papirjem, ki so ga menda
 podpisali z Angleži. So dobili Trst, Gorico, Reko,
 cel Jadran je njihov. In ne gredo nikamor.

ADRIANA Potem pa gremo mi... Daleč od tu. Gremo v Ameriko!
 METHOD K tistim svinjam ne grem nikoli! Da dopuščajo, da se
 malim narodom dogajajo takšne krivice. Tu sem se
 rodil in tu bom umrl.

ADRIANA Metod...
 METHOD Kaj?
 ADRIANA Vesela sem, da si prišel nazaj.
 (objameta se, nato poljubita)

Tema.

---

¹⁵⁹ Gremo!
¹⁶⁰ Pojdi!

3. DEJANJE: TEMNE NOČI

3.1 FAŠIZEM NA VZPONU

Zunaj je noč. Modrina sije v delavnico. Vso upanje, da bo še kdaj svetlo, je pošlo. V delavnici gorijo sveče, ki osvetljujejo prostor. Na sredini delavnice je METHOD. Sedi na invalidskem vozičku, brez ene noge. Voziček zgleda podoben Ikarusu. METHOD zre v prazno, apatičen. Tudi v njegove oči se je prikradla ista tema. Od zunaj v delavnico stopi H.RICHTER.

H.RICHTER Danes te ni bilo na sestanku.

METHOD (se ne obrne in zre dalje v praznino)

Te bodo dobili, če se boš takole naokrog sprehajal.

H.RICHTER (se ozre naokoli, nato nadaljuje)

Method. Ni te bilo na sestanku.

METHOD Kaj ima veze, saj ne bomo nič spremenili.

H.RICHTER Ne smeš tako gledati na to. Nekdo jim mora pokazati, da se ne predamo.

METHOD A misliš, da bodo tvoji sestanki kaj zalegli?

H.RICHTER Če smo aktivni... Če kažemo, da naš narod obstaja v teh krajih...

METHOD Richter, daj mi povej, a se ne utrudiš?

H.RICHTER Utrudim?

METHOD Kako dolgo smo že pod Italijani?

H.RICHTER Sedem let.

METHOD Sedem... let.

(še vedno zre v napravo pred seboj)

In kaj smo dosegli v tem času? Tam pri Ljubljani raste slovenska kultura, slovenska misel... Tu pri nas pa hiramo, ker nas hoče oblast pozabiti.

H.RICHTER Ravno zato moramo--

METHOD Danes so prišli do mene, Calabro in njegova kompanija, vsi oblečeni, kot da gredo h komu na pogreb, pa so mi pojasnili, da me Italijanska železnica ne rabi več.

(H.RICHTER molči, čaka pri vhodu)

Da je težko upravičiti, da ostaja na delovnem mestu še vedno zaposlen eden od nas, ko pa je toliko Italijanov brezposelnih.

H.RICHTER Kar je neumnost. Kdo jih pa naseljuje kar naprej v naše kraje!

METHOD Sodelavec je zadnjič opravil spremembo priimka. Zanimivo, kako enostavno je bilo obdržati slovana, ko se je enkrat malo lepše pisal.

H.RICHTER Ravno zato pa moraš na naše sestanke. Moramo jim pokazati. Moramo se organizirati. V Avstro-Ogrski smo imeli ravno zato glas, ker smo se--

METHOD Richter, to ni Avstro-Ogrska! To je nova država, ki ima drugačne načrte. Z vsakim korakom nam dajejo jasno vedeti, da nas ne želijo.

H.RICHTER A nisi ti bil tisti, ki si vedno meni govoril, da mi mora zrastet hrbtenica?

METOD Daj no, ne govori šutarij.

H.RICHTER Kje je zdaj tvoja hrbtenica, Metod? Jaz se ne mislim kar tako predati.

METOD Richter, stvari niso tako enostavne...

H.RICHTER Fige nise! Čedalje bolj so enostavne. Z vsakim dnem nam s svojimi ukrepi kažejo, kako enostavno je. Ali se boriš, brcaš, grizeš, ali pa te prežvečijo v njim bolj okusno obliko.

(METOD se ne premakne)

Ne se jim dat Metod. Ne zdaj, ko gre zares.

(stopi poleg njega, mu položi roko na ramo)

Naslednji teden bo nov sestanek. Pridi, no. Bomo kakšno slovensko zapeli... Pa rabimo takšnega intelektualca kot si ti. Da nam malo citiraš njihovega Danteja in našega Gregorčiča.

METOD (apatično)

Adriana je noseča.

H.RICHTER Pa to je ja lepa novica!

METOD Že s Slavkotom je bilo dovolj težko. Zdaj pride pa še en, mene so pa ti fašisti vrgli na cesto. Kako naj razmišljam o sestankih in petju...

H.RICHTER Poslušaj, za to se ne boj. Bomo že nekako stisnili skupaj. Zdaj nam ni druge, kot da se držimo drug drugega, kot dobro povezan snop.

METOD Zveniš kot oni.

H.RICHTER Metod, ne motijo se. Skupnost je močnejša od posameznika.

(pokaže na Ikarusova krila)

Kaj pa tisti tvoj stvor v kotu?

METOD (se ozre kam kaže H.RICHTER)

Tisto so bile sanje. Zdaj ni časa za sanje.

H.RICHTER Ravno zdaj je najboljši čas za njih. Da se zvlečemo iz tega dreka realnosti, ki nam ga porivajo v goltance s svojimi palicami.

(stopi do kril, eno zgrabi in ga položi METODU v naročje)

Ko smo bili na fronti, sem končno videl, da si imel prav. Prihodnost ni na zemlji, ampak v zraku. Čez nekaj let bomo že vsi leteli.

(pograbi še drug kos kril, položi zopet METODU v naročje)

Pusti železnice fašistom.

(ga še enkrat potreplja po rami in se odpravi)

Naslednji teden. Ista ura, ista lokacija.

(odide. METOD je nekaj časa sam v tišini, gleda krila, nato jih odvrže na stran. V delavnico pride ADRIANA. Noseča je. Vsaj v osmem mesecu)

ADRIANA Kdo je bil?

(gleda ven, METOD ji ne odgovori)

A je bil Signor Calabro? Zora sprašuje, če kmalu pride.

METOD (zamišljen)
Kaj? ... Ah, Richter je prišel mimo.

ADRIANA In kaj je hotel?

METOD Nič, nič. Slovenske zadeve.

ADRIANA A jaz pa nisem Slovenka?

METOD Poroka s Slovencem te ne naredi Slovenke.

ADRIANA Kaj me pa naredi?

METOD (jo poboža po trebuhu)
Mamo Slovenca.

ADRIANA Ali Slovenke.

METOD Kje je Slavko?

ADRIANA S Cosimom je v šivalnici.

METOD (nekaj časa okleva, nato nadaljuje)
Adriana, zdaj bomo morali malo stisniti.

ADRIANA Zakaj? Cosimo zopet dela v šivalnici... Signor Calabro je pa še boljši za posle kot on, tako da jima gre odlično od rok in rabita pomoč ves čas. Jaz mislim do zadnjega delati, tako kot sem pri Slavkotu.

METOD Ja, to je vse odlično, ampak... Jaz nimam več službe.

ADRIANA (panično)
Od kdaj??

METOD Od danes. Prišla je nova direktiva. Za močno Italijo v težkih časih. Več rasne enotnosti in take zadeve.

ADRIANA Nič ne razumem. Če si edini inženir, ki ga še imajo.

METOD Danes sta prišla dva iz Napolija, oba s svežimi diplomami, šmrkavih nos in lepše zvenečih priimkov.

ADRIANA Lepše zvenečih--

METOD Od tega tvojega Signor Calabrota partijska prijatelja.

ADRIANA Mojega? Ne bodi neumen, no.

METOD Mancini et Lombardi... Se sliši lepše kot Opeka. Tisti 'K' jih moti. Če bi vsaj lahko napisali z dvema C-jema... Tako pa seveda ne morem biti inženir za Italijansko železnico, ko pa vendar še lastnega priimka ne znam napisati.

ADRIANA (bolj pri sebi)
Lahko bi bil pa Muratore ali pa Mattone...

METOD (jezno)
Kaj?

ADRIANA Lahko bi bil Muratore. Ali pa Mattone. Saj si že enkrat zamenjal priimek. Kaj pa je še ena menjava.

METOD Tisto je bilo v nacionalnem interesu, to bi bilo pa proti njemu.

ADRIANA Metod, dobro veš, da si zamenjal priimek samo zato, da si Richterju delal težave.

METOD Šlo je za otepanje tisoč let starih okov, ki so nam jih Germani pripeli--

ADRIANA --In tvoj ponos ti preprečuje, da bi isto storil za nekaj tako majhnega, tako nepomembnega in tako sebičnega, kot je ljubezen do lastne družine?

METOD Nisem tega rekel.

ADRIANA Nisi ne. Nisi rabil.

METOD Adriana, ne morem se jim pustiti, no.

ADRIANA (se sprijazni)
Dobro. Nekaj prihrankov še imamo. Bomo videli, kako bo. Drugače nam bo pa Signor Calabro--

METOD (povzdigne glas)
A se ti je čisto zmešalo?

ADRIANA A živiš pa lahko pod njegovo streho?

METOD Podnajemno pogodbo imam podpisano s Cosimom, ne s Calabrotom. In dokler še datum na njej velja, bomo tukaj, potem pa takoj popokamo in gremo izpod strehe tega fašista!

ADRIANA Kam? Kam bomo pa šli? Ti brez službe, jaz bom pa temu fašistu pljunila v obraz in rekla, hvala, ker si nam pomagal, ampak zdaj te pa ne rabimo več?

METOD Pomagal? Kako nam je pomagal? A misliš, da mu je težko dati ta drobiž, da te ima na očesu?

ADRIANA Na očesu?

METOD Daj no! A si res tako neumna. S tvojo famulijo so si takole.
(pokaže prepletene prste)
Doli v Trstu jih vsak mesec gosti, Calabrota in vse ostale goriške fašiste.

ADRIANA Tudi če je temu tako, jaz najprej mislim nate in na najina otroka. Kaj me briga ali je fašist ali komunist ali klerikalec... Samo da imamo mi kaj za jesti.

METOD Ampak kaj pa načela?

ADRIANA Od načel so še vsi stradali.

METOD (premagan. Nadaljuje spravno)
Takoj ko najdem nekaj boljšega, gremo.

ADRIANA (previdno)
Pa misliš, da ti ne bi bilo lažje, če bi se drugače pisal? Že če greš nazaj na Ziegler, bi lahko rekli, da smo nemška famulija--

METOD (eksplodira v besu)
Nehaj mi to govoriti!
(Skozi delavnico gresta proti izhodu ZORA in S.CALABRO. Vidita METODOV izbruh. ADRIANA zagleda ZORO. Osramočena. Komaj zadrži solze. Steče v hišo. ZORA pokaži S.CALABROTU naj jo počaka, nato stopi do METODA)

ZORA Si v redu?

METOD (besen, da komaj diha)
Dobro ti gre Zora. Najprej Furlan, potem Slovenec, na koncu pa še Italijan. Kako lahko tako zlahka izdajaš svoj lasten narod?

ZORA (postane hladna)
Nekateri nosimo v srcu še vse kaj drugega kot samo ponos. In če ti tega ne moreš razumeti, potem je nekaj narobe s tabo, ne z mano.

METOD
Kakšen ponos! Gre za preživetje!

ZORA
Za preživetje ja. A misliš, da je bilo hudo samo vam v gorah? Misliš, da jaz sem pa v taborišču uživala? Ko sem morala prositi za kruh.
(ji skoraj uidejo solze, a ne popusti)
Meni gre za preživetje moje družine, ne mojega naroda. Naj dela ta fašist z mano kar hoče. Meni se ni težko žrtvovati. Samo zaprem oči in moj sin je na varnem. Ampak ti tega ne moreš razumeti, ker so te same besede.
(ZORA odide, besna. METODA razganja od jeze. Tresočih rok pograbi krilo in ga začne sestavljati. Sliši se šum vetra)

3.2 SLOVENSKI IN ITALIJANSKI SINOVI

METOD še vedno sestavlja krila, ko v delavnico priteče mlad fant, podoben CARLOTU, vendar ne, to je SLAVKO. Prestrašen je. Od zunaj se slišijo zvoki, kriki, prepir. Nekaj se dogaja na trgu.

SLAVKO   Tata! Tata!
 METOD   Kaj je Slavko. Kaj bi rad?
 SLAVKO   (nesigurno)
               Cosimo me je poslal.
 METOD   Lahko mu kar poveš, da me ne zanima.
 SLAVKO   Je rekel, da moraš pridet. Takoj.
 METOD   Nikamor ne rabim it.
 SLAVKO   Ampak, če je pa--
 METOD   Daj no... Pusti me na miru.
 SLAVKO   (nekaj časa je tiho, nato nadaljuje tiše)
               Richterja so dobili... In ga imajo na trgu... In ga bodo...
 METOD   In kaj naj jaz?
               (se obrne proti SLAVKOTU)
               Kaj naj jaz? A se naj *zapeljem* na trg in povem fašistom, da ga naj ne ustrelijo?
 SLAVKO   Ampak... Nekdo *mora* nekaj...
 METOD   Poslušaj Slavči, nič se ne da. Tak je zdaj ta svet. Nedolžni umirajo pod streli krivih.
 SLAVKO   (hladno odvrne)
               Če bi lahko, bi vse te Italijane...
 METOD   Kaj bi jih?
 SLAVKO   Ubil bi jih.
 METOD   Vse Italijane?
 SLAVKO   Vse.
 METOD   Tudi tvojo mamo? A ona pa ni Italijanka?
               (SLAVKO molči, gleda v tla)
               Slavko, niso stvari tako enostavne.
               (SLAVKO si briše solze z lic)
               Poslušaj mali, kako boš kdaj vladal Gorici--
 SLAVKO   Če bom jaz kdaj kralj Gorice, jo bom na pol presekal.
               (od zunaj počí, en strel, dva, trije, štirje, nato v delavnico priteče COSIMO. Njegova obleka spominja na uniformo. Pogleda METODA, nato pogleda SLAVKOTA, molči)
 METOD   (SLAVKOTU)
               Pojdi domov mali. Pozno je že.
 SLAVKO   Ampak jaz bi rad--
 METOD   Črta!
               (SLAVKO jezno odide v hišo. Nato METOD COSIMU)
 METOD   A so ga?
 COSIMO   Njega in še tri ostale tudi.
 METOD   Pa si jih skušal ustaviti?

COSIMO Jaz? Jaz da jih ustavim?

METOD Seveda ti, kdo pa drug? A jaz delam za njih?

COSIMO Metod, pa moram jaz misliti na moja družina. Na Zora--

METOD Ki je pod streho s fašistom!

COSIMO In na Carlota--

METOD Ki je v vojski pri njih!

COSIMO in na... in na...

METOD Na koga? Na mene? Na mene moraš misliti?

COSIMO Alore... Tudi na tebe, ja.

METOD Ne jaz, ne moja družina si ne rabimo mazati rok s fašističnim denarjem.

COSIMO (zakriči)
Pa nisem jaz fašist!

METOD (zakriči nazaj)
Pa delaš za enega. In še svojo ženo si mu pustil!

COSIMO (hladno)
Ampak ni bil on prvi, a ne?
(METOD utihne, povesi glavo)
Pa ti vseeno pomagam.

METOD Pa ne vem zakaj. Res ne vem.

COSIMO Ker je familija vse, Metod. Familija je bolj pomembno od ponosa...
(nekaj časa stojita v tišini, nakar COSIMO poda METODU kos papirja)
Tole ti pošilja.

METOD (vzame papir, začuden)
Richter?

COSIMO Ko so ga zvlekli, mi je dal. Da prebereš in narediš. Preberi, Metod, in naredi. Za Richterja. On je tudi familija.
(METOD nekaj časa začudeno gleda v COSIMA, ta se nato obrne in odide v temo zunaj. METOD gre za njim do garažnih vrat, gleda ven, če je kdo v bližini in ko je prepričan, da je sam, stopi do bližnje svetilke in pod svetlobo začne brati Richterjevo sporočilo)

METOD *S težavo priznam svoje zmote. In ena takšnih zmot je bilo moje večletno prepričanje, da nam je mesto ob Avstrijcih.*
(reče sam pri sebi, kot bi Richterju)
Ti norec, ti. Kaj to neke šutarije pišeš ure pred smrtjo?
(bere dalje)
Ampak priznal sem svojo zmoto. Mogoče prepozno, ampak priznal sem jo. Slovenski narod ne more preživeti, če bo klonil pod težo večjih in močnejših.
(sam pri sebi)
Še ko je mrtev ne neha pametovati. A ti nisem jaz to pred desetimi leti govoril?
(se vrne nazaj k branju)

Kaj bo z nami Metod, če se bomo predajali apatiji? Moraš prilezti iz te jame v katero si padel. Samo boj... Samo boj nam bo prinesel zmago. In zdaj, ko ni več vojne, nam preostanejo samo še temne sence ulic in bombe pod avtomobili.

(se ozre naokoli, če ga kdo sliši, nato nadaljuje, bolj previdno)

Moram zaključiti, ker bodo kmalu prišli... Ne pozabi na to kar si mi rekel, ko sem te spraševal o Ikarusu. Najprej je letel, potem je šele padel. Naj tudi tvoj pade. Ampak najprej naj poleteti. Naravnost do njihovega štaba, da jim požgeš njihove fašistične betice.

(nekaj časa strmi v pismo v tišini. Skozi prehod pride ADRIANA. METHOD spravi pismo nazaj v kuverto, to pa potisne v prsni žep)

- ADRIANA Kaj imaš to?
 METHOD (zamišljeno)
 Poslovilno pismo.
- ADRIANA Richter?
 METHOD Ja.
- ADRIANA Jutri je pogreb.
 METHOD Bomo šli. Naj na nagrobniku piše Henrik 'Sodja' Richter. Tako smo ga klicali na fronti. Da se bo vedelo, da je umrl za slovensko stvar.
- ADRIANA Bajje je lahko pokopan samo z italijanskim priimkom.
 METHOD (se razburi)
 Kako, z italijanskim? Saj je imel svoj priimek. Mu ga menda ne bodo drugi odrejali po smrti.
- ADRIANA Solo la lingua Italiana.¹⁶¹ Lahko se odloči med Ritto ali Giudici.
- METHOD To bomo pa še videli.
- ADRIANA Prosim, Metod, ne delaj še večjih problemov.
 METHOD Kako, kakšnih večjih problemov? A ni dovolj, da nas žive potiskajo v zemljo? Zdaj bodo pa še mrtve ruvali iz nje in jim govorili kako naj se pišejo?
- ADRIANA Metod... Vedo, da si se družil z njim. Sploh veš, kako sem morala prositi pri Signor Calabru, da nama je pogledal skozi prste?
- METHOD Pa še to. Da se mora moja žena zame postavljati. To je še najhujše od vsega. A si omenjala svojega očeta?
- ADRIANA Metod, prosim te.
 METHOD A si omenjala tistega prasca? Nočem, da me karkoli povezuje z njim!
- ADRIANA Tukaj se pa ne da pomagati. Jaz bom vedno njegova hčerka pa se lahko še stokrat po slovensko pišem!
 METHOD (nekaj časa besen, nato mirno nadaljuje)
 A me lahko prosim pustiš malo samega? Moram premisliti o vsem. Pa prepir ni zdrav za otroka.

¹⁶¹ Samo italijanski jezik

ADRIANA Zdaj ko si mene razjezil in sebe pomiril... Zdaj pa naj grem...

(se obrne in odpravi proti vhodu v hišo)

METOD Oprosti. Moram premisliti.

ADRIANA (ga ne pogleda, preden odide še doda)
Ti kar premisli. Saj to je vse kar delaš, samo premišljuješ ves čas.

(METOD ostane sam, tišina je občutna. Bes gra prevzema. Njegove poteze so grobe, njegovi premiki drugačni. Nekaj časa sedi, nakar začne sestavljati Ikarusa. Začenja dobivati obliko. Išče kose in jih spravlja na kup. Pregleduje dele, jih čisti, odpihuje prah, navija vijake. Okoli njega znova raste stari Ikarus, tokrat z METODOM ujetim v njem. Veter zunaj narašča. Začenja se daniti, vendar je še vedno noč. Skozi hišni prehod se v delavnico pritihotapi mali SLAVKO. Nekaj časa opazuje očeta pri delu. Ko METOD zagleda SLAVKOTA se rahlo zdrzne)

METOD Hudiča, si me preplašil mali! A ne bi moral že zdavnaj spat?

SLAVKO Pa saj nisem več tako mali. Mi že brada raste, poglej.

(pomoli glavo proti METODU)

METOD Najbrž ne vidim zaradi sveč.

SLAVKO Ne morem zaspati.

METOD Kaj te pa lahko drži pokonci pri teh letih? Punce?

SLAVKO Ah, ne. Tisto imam jaz vse pod kontrolo.

METOD Boš še videl. Z ženskami boš imel še celo življenje težave. Najbolje, da se čim prej navadiš, da te bodo redkokdaj razumele.

(pokaže na tla poleg sebe)

No, daj. Bova eno rekla. Po moško. Potem pa spat!

SLAVKO (pristopi ki napravi, začne stikati po njej)
A to je tvoj Ikarus?

METOD Ja. To je moj Ikarus.

SLAVKO A je pokvarjen?

METOD A zgleda pokvarjen?

(SLAVKO skomigne z rameni)

Ni pokvarjen. Ampak samo enkrat bo lahko poletel. To zdaj vem.

SLAVKO Zakaj se mu reče Ikarus?

METOD A ste se učili v šoli o Grkih?

SLAVKO Grkov se ne učimo.

METOD Kaj pa?

SLAVKO Rimljane.

METOD A tako.

(zadržuje bes)

No, najprej je bil Dedalus. To je bil en velik izumitelj.

SLAVKO Tako kot ti?

METOD No, mogoče. Ampak njega so po celi Grčiji vabili, da jim je popravljal stvari pa še v tujino so ga pošiljali. To je bil človek, ki so ga vsi spoštovali. Ker je bil pameten. In Dedalus je imel sina, ki ga je imel rad bolj od vsega na svetu?

SLAVKO Sin njega?

METOD Drug drugega sta imela rada.
(trenutek svetlobe v njegovih temnih očeh. Se nasmehne, frcne sina po nosu)

No, ko ljudje povedo zgodbo o Dedalusu in Ikarusu, vedno povedo tisto o labirintu pa biku, ki je jedel ljudi.

SLAVKO (se mu zasvetijo oči)
O biku, ki je jedel ljudi?

METOD Ampak vedno pozabijo na drugi del zgodbe.

SLAVKO Kateri?

METOD Kako sta Dedalus in Ikarus pobegnila iz labirinta.

SLAVKO Sta pobegnila?

METOD Seveda. Sta bila ujeta notri v labirintu pa sta razmišljala kako bi pobegnila. Pa je vsak dan padla v labirint kakšna kura pa sta jo ujela in dala temu biku... Minotaver so mu rekli... Pa je minotaver požrl kuro, onadva sta pa perje pobrala in ga spravljal. In ko sta imela dovolj perja sta pobrala vse sveče s hodnikov in stalila vosek, da sta si naredila krila. Širša kot ta delavnica!
(SLAVKO se čudi, METOD začarano nadaljuje)

In sta se postavila na rob prepada, kjer je stal labirint in skočila proti pečinam spodaj.

SLAVKO Padla sta dol?

METOD Kaj bosta padla dol! Poletela sta visoko v zrak.
(se zresni)

In tukaj ti bodo potem vsi povedali isto zgodbo. Oče je baje sina svaril, ampak mali ga ni poslušal in je poletel proti soncu, kjer se je vosek stopil in pof! Mali pade dol. Umre.

SLAVKO Aha. Pa ni bilo tako?

METOD To zgodbo so si izmislili, da ne bi leteli. Ampak mi pa hočemo leteti, Slavko. Ne moremo pustiti, da nas tolčejo navzdol in nam kradejo nebo. Zato je moje letalo Ikarus. Ker jaz se ne dam nobenemu.

SLAVKO Ampak, a potem Ikarus ni padel?

METOD Poslušaj, kaj ima veze če je padel! Važno je, da je poletel!
(povleče kuverto iz prsnega žepa)

Tole pesem sem napisal pred časom. Zate je. Nauči se jo na pamet, Slavko.

SLAVKO Tata, jaz se ne morem zdaj učiti teh tvojih pesmic, ker moram druge peti.
(recitira in drži roko v rimski pozdrav)

Džovi neca, džovi neca, prima vera dibe leca.
(METOD eksplodira v besu)

METOD Če je zadnja stvar, ki te jo naučim, boš moral pozabiti to grdo pesem in se tole mojo naučiti!

SLAVKO (razočaran)
Pa je težka?

METOD Takole gre.
(piše pesem na zunanjo stran kuverte)
Nikakor ni manjši tvoj drzni polet,
samo ker na koncu si trčil ob tla.
Prav vsaka bitka rabi zalet,
še najbolj pa tista, ki tiče se zla.
(mu pokaže na listu)
Zdaj pa preberi in ponovi.

SLAVKO Nikakor ni manjši... tvoj drzni polet... samo ker na koncu... si trčil ob tla... prav vsaka bitka... rabi zalet... še najbolj pa tista... ki tiče se zla.

METOD A si razumel?

SLAVKO Seveda sem razumel!

METOD No, potem pa hitro spat!
(SLAVKO odkoraka proti prehodu)

SLAVKO Nikakor ni manjši... tvoj drzni polet... samo ker na koncu... si trčil ob tla...
(odide. METOD ostane sam. Nekaj časa strmi v Ikarusa, nakar globoko zavzdihne)

METOD Če je padel? Seveda je padel. Saj vsaka stvar pade, ki jo vržemo v zrak. Pa menda je potem tudi Ikarus padel, madona. Ampak najprej bo malo letel.
(potreplja Ikarusa)
Vsaj malo.

3.3 NIKAKOR NI MANJŠI TVOJ DRZNI POLET

Dani se. Modrina noči se zopet pretaplja v jutranjo svetlobo. METOD sestavlja Ikarusa. ADRIANA, oblečena v črno, vstopi in se začudi.

ADRIANA A še nisi oblečen?
 METOD Ne grem.
 ADRIANA Kako ne greš? Vsi gremo!
 METOD Da bom gledal tistega prasca, kako se bo sprehajal gor in dol po pokopališču in se delal, da ni on Richterja nahranil z metki?
 ADRIANA (nekaj časa razmišlja, nakar hladno)
 Pa bodi doma. In se kuhaj v svoji jezi. Tako boš zagotovo rešil svet.
 METOD Adriana, ne izzivaj.
 ADRIANA Kaj boš pa naredil? Se boš spet zdiral name?
 (METOD je presenečen)
 Sediš v tem svojem stolu in fantaziraš, namesto da bi končno kaj naredil.
 METOD Ja? Kaj pa Richter? Kaj je pa on naredil?
 ADRIANA Pomagal je, vztrajal je. Živel je! In bo pokopan v lepem spominu. Celo mesto se mu gre poklonit.
 METOD Tudi jaz živim. Samo na svoj način.
 (SLAVKO priteče v delavnico. Napol oblečen v črnino. ADRIANA mu pomaga se obleči do konca)
 ADRIANA Tvoj otrok te pa gleda. In se uči tvojega načina.
 METOD Poslušaj Slavko... Ko bodo Richterja spustili v zemljo... Takrat povej mojo pesem... Jo še znaš?
 SLAVKO Ja... Ampak tata? Kaj je to zlo?
 METOD Pa si rekel, da si razumel pesem.
 SLAVKO Ja, ampak...
 METOD Samo zapomni si jo. Ko boš velik, boš razumel. Včasih se mora človek žrtvovati za kaj večjega od sebe.
 ADRIANA Kaj si spet zakuhal?
 METOD Nič. Slovo od idealov. Pojdita zdaj, da ga ne bodo prej z zemljo zasuli.
 (METOD jo zagrabi za roko in povleče k sebi)
 Pa oprostite.
 ADRIANA Za?
 METOD Za... za prej. Pa za vse. Ker sem taka trmasta mula.
 ADRIANA Takega sem vzela.
 (se držita za roke. SLAVKO ju oba objame, nakar se ADRIANA predrami in prime SLAVKOTA)
 Pridi Slavko. Oče pravi, da boš samo tako moški postal... Pa da vidimo, če je res smrt potrebna za to, da tebi brada zraste.
 (odideta. Na prehodu se srečata s COSIMOM, ki je oblečen za na pogreb)
 COSIMO Ne greš na pogreb?
 METOD Grem. Ampak ne po zemlji.

COSIMO (v smehu)
Boš letel?

METOD Richter me je prosil, naj poletim njemu na čast.

COSIMO (zagleda skoraj končanega Ikarusa, se zresni)
Eee, potem pa rabiš padalo.

METOD (COSIMO odide v šivalnico. METOD v zadregi)
No, seveda. A ga imaš?

COSIMO (iz šivalnice)
Zadnjič sem sešil. Sem skril.
(pride nazaj, da METODU padalo)
Svila, kot si rekel.

METOD (METOD drži padalo)
Hvala Cosimo. Ti si bil vedno dober prijatelj. Daj mi pomagaj ta krila spraviti čez prehod.
(ko se COSIMO obrne stran od njega, METOD vrže padalo stran od letala)

COSIMO Pa bo res letel?

METOD Cosimo, v hiši sem našel neke papirje.

COSIMO Kakšne papirje?

METOD Adriana Opeka. Cambiamento di cognome¹⁶².
(COSIMO spusti krilo in stopi korak nazaj)
Da bo šla nazaj na Marino. Veš kaj o tem?

COSIMO Jaz nič ne vem o nič.

METOD Poslušaj. Adriana lahko dela s svojim priimkom karkoli hoče. Ampak obljubi mi, da bosta Slavko in mali Andrej ostala Opeka.

COSIMO Pa sam ji to povej!

METOD (zagrabi COSIMA za ovratnik in zakriči nanj)
Moji sinovi ne bodo peli njihovih pesmi in ne bodo nosili njihovih priimkov! Ali je bilo pa moje življenje čisto nepomembno... Majhna pika krvi na črnem prtu. Obljubi, da boš pomagal. Da bosta moja sinova ostala Opeka in da bosta govorila slovensko.

COSIMO Obljubim. Bom pomagal.
(zapeljeta Ikarusa čez prehod, spustita krila)

METOD Dobro. Daj mi zdaj samo poženi motor, potem pa lahko greš. Sem te že predolgo zadržal.
(COSIMO nekajkrat povleče, nakar požene motor.
Zbogom prijatelj!
(objameta se)

COSIMO Cungjo amì¹⁶³! Srečen polet!
(COSIMO odide. Padalo ostane ob robu delavnice. Zvok motorja je čedalje glasnejši, luči v delavnici ugasnejo. Za METODOM in Ikarusom začne sijati močna luč jutranjega sonca. Končno se je zdanilo! Zvok motorja in kolesja narašča, krila se čedalje bolj majejo, svetloba pa slepi. Kolesa nenadoma utihnejo in ostane samo še šum vetra, ki je čedalje močnejši. METOD

¹⁶² Sprememba priimka
¹⁶³ Zbogom prijatelj!

ugasne motor, zdaj jadra po zraku, vendar izgublja hitrost)

METOD Tako, Ikarus. Zdaj pa le leti, vse tja do Trsta. Za Richterja, za Slavkota in za vse ostale, ki jih ta zemlja požira vase.

(medtem ko letalo jadra čez zrak, izgublja višino in pada, počasi, počasi, se v daljavi zasliši zvok pogreba. Župnik, ki moli, zvok zemlje, ki pada na trugo in nato, čez vse skupaj SLAVKOTOV nedolžen glas)

SLAVKO Nikakor ni manjši tvoj drzni polet, samo ker na koncu si trčil ob tla. Prav vsaka bitka rabi zalet, še najbolj pa tista, ki tiče se zla.

(zvok vetra se meša z zvokom pokopališča)

Mama! Poglej mama! Tata leti!

(tišina... veter... tišina... zemlja, ki pada na krsto... zvok padca, kakor bombe, kakor letala, kakor konec upov... in nato tresk, eksplozija, tišina. Mir.)

KONEC